

250 Ft.

A Bécsi levelek szatirái közt is egyedülállóak a *Halottak arcai* ciklus írásai, a húszas évek kurzuslovagjairól. Negyedszázad múlva szerzőjüket meglepte, mennyire aktuális figyelmeztetések ezek, mert „az okosodási folyamat nem volt olyan általános”, és a magyar életet „elmeileg is újjá kell építeni”.

A második kiadás óta több mint fél évszázad telt el. Fáj leírni, hogy mennyire mához szóló üzenetek maradtak ezek a maró gúnnnyal megírt, kicsinyekről és törpékről szóló szatirák.

GÁBOR ANDOR

Halottak arcai

CIKKEK

Z-füzetek / 150

GÁBOR ANDOR

Halottak arcai

CIKKEK

BUDAPEST

Z-füzetek /150

Készült a Gábor Andor írói Jutalomdíj támogatásával

**Sorozatszerkesztő
SIMOR ANDRÁS**

**Válogatta
SIMOR ANDRÁS**

© Gábor Andor örököse

A *Bécsi levelek* satírái közt is egyedülállóak a *Halottak arcai* ciklus írásai, a húszas évek kurzuslovagjairól. Negyedszázad múlva szerzőjüket meglepte, mennyire aktuális figyelmeztetések ezek, mert „az okosodási folyamat nem volt olyan általános”, és a magyar életet „elmeileg is újjá kell építeni”.

A második kiadás óta több mint fél évszázad telt el. Fáj leírni, hogy mennyire mához szóló üzenetek maradtak ezek a maró gúnnyal megírt, kicsinyekről és törpékről szóló satírák.

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

ELŐSZÓ

Bóka László remek Gábor Andor portréjában a *Halottak arcai* című cikksorozatot gyilkos satíra-gyűjteménynek nevezi, amelyben a *Bécsi levelek* írója végigvert a kurzus kicsinyjein és törpéin. „Nagyjai nem voltak” – teszi hozzá Bóka.

Gábor Andor előszó helyett *Magyarázat és használati utasítás* címmel vezeti be satíráit. Ebből idézem: „Magyarországon minden halott feltámadt, aki 1914 augusztusában megszűnt élni. Csakis és kizárólag halottak járnak elől, s az élőket egyáltalán nem túrik meg maguk körül. Még Tisza István is él, pedig az nemcsak meghalt, hanem, tetejébe még meg is ölték.”

Maró gúny minden sora, essék szó József királyi hercegről, az *Új Nemzedék Pardon*-rovatát szerkesztő Kosztolányi Dezsőről, a Lendvai István nevű kurzusköltőről, akinek következő épületes megállapítását idézte Ady öccse, Ady Lajos: „Ady Endrét még eltévelyedéseiben sem lehet összehasonlítani a Heinrich Heine néven ismert Chaim Buckeberg nevű destruktív költővel”, a nemíró Porzolt Kálmánról, a fehérterror vérbíráiról, akik még Csemy József ellenforradalom ellen harcoló csapatának szakácsát is elítélték, hiszen szerintük gyilkosságra főzőkanállal is lehet szövetkezni, az államcsőd felé táncoló, pénzügyi blöffel előálló közigazdásról, Horthy hírhedt táborig papjáról, a tábornokká avansált Zadravec Istvánról, vagy Herczeg Ferencről, aki képes volt leírni a következő mondatot: „Gyermekeik (*mármint a magyaroké S. A.*) ne pajtáskodjanak román gyerekekkel [...] tanuljanak és művelődjenek [...] sajátítsanak el európai nyelveket, de a balkáni nyelv tanulásával ne fertőztessék meg lelküket.”

A későbbi válogatások nem voltak túl bőkezűek ennek a pompás satíragyűjteménynek darabjaival, az 1953-ban kiadott *Válogatott cikkek* hatot, az 1959-ben megjelent *Véres augusztus* kötet egyet sem közöl belőlük.

Ám nemcsak ezért elevenítjük fel a *Halottak arcai* ciklus darabjait. Mintha a mai kurzus kicsinyjein és törpéin verne végig Gábor Andor, aki a kegyetlen satírákat fájdalommal ötvözi: „Hogy egy ország, amely háborút és területet veszített – olyan súlyosan! –, s két forradalom és egy ellenforradalom káoszán ment át, most »viadalt«

vív a zsidaival, annak reményében, hogy ha ebben a viadalban diadalt arat, akkor segített magán: ez magában véve is nagyon szomorú.”

Mintha Gábor Andor arról az országról írta volna ezeket a sorokat, amely ma cigányjaival „viadalt vív annak reményében, hogy ha ebben a viadalban diadalt arat, akkor segített magán: ez magában véve is nagyon szomorú”. Irigylem szenvedélyes soraiért, öncenzúra nélküli haragjáért. Ez a Gábor Andor mindenestül a miénk, helyettünk is szól.

Simor András

MAGYARÁZAT ÉS HASZNÁLATI UTASÍTÁS

1914 augusztusában összerokkant az embereknek az a világa, amit körülbelül kétezer éven át építettek maguknak. A felelősöket ezért az összeomlásért, azért, hogy az összeomlás olyan véresre sikerült, nem kell keresni ma már, amikor biztos, hogy ezek a felelősök büntetlenek maradnak. Az összeomlás különben is elkövetkezett volna, mert az emberek világának ama rendje, melyről itt szó van, s melynek halódásában nekünk élnünk adatott, kétezer év óta hordta magában a halál csíráját, olyan halálos anyag képében, amelyet halálosnak elismerni a világ még most is vonakodik. Ez a halálos valami a magántulajdon, de erről ne beszéljünk, mert még a legbékésebb ember is megvadul, ha ezt hallja s torkon ragadja azt, aki ilyet mondani merészel, mert most már biztos, hogy a kétezer éves világ neveltje, az ún. ember, amely körülöttünk hemzseg, és rőfög, odaadja apját, anyját, feleségét, férjét és gyermekét, a legszentebbet, ami ösztönök és érzések ináival hozzá van kötözve, odaadja kultúráját és civilizációját, melyről azt hittük, hogy szintén szálak fűzik hozzá, odaadja kezét, lábát és szeme világát, amikről fel lehetett tételezni, hogy odaadhatatlanok, odaadja nyugalmát és boldogságát és lelke üdvösségét, sőt ezeket a legkönnyebben adja oda; de nem adja oda a magántulajdonát, amely apjánál, gyerekénél, végtagjainál és látószervénél, léte tartalmánál és mennyei malasztjánál drágább az ő számára. Kiderült; hogy a magántulajdonban nevelt embernek, ha van neki magántulajdona, akkor semmi egyebe nincsen, csak magántulajdona, s mert a földön élő emberiség nyilvános rendes tagjai közül csak nagyon kevésnek adatott meg ez a fontos kellék, amely, állítólag, az ember lényege, az egész emberiségnek egyáltalán semmije sincsen, üresen és tartalmatlanul lóbálózik, mint megannyi felfújt és zörgő disznóhólyag abban a viharban, amely fölöttünk és körülöttünk kavargó. De, mondom, ne bántsuk ezt a kérdést, mert ezen a ponton veszíti el az ember még azt a maradék kis emberségét is, ami benne iszaposodik, s inkább gyilkolni kész, semhogy ezt a fülét hasogató beszédet meghallgassa.

1914 augusztusában összerokkant az emberiség világa és a rokkánás maga alá temette a kortársi emberiséget. Sok milliót a szó valóságos értelmében, hisz a statisztika szerint, amelyet hivatalosan rendbe hozni és lezárni sem óhajtanak, körülbelül tíz millió hős harapott a fűbe a háborúval kapcsolatban különböző címeken, s tíz millió a világrokkánás tényleges rokkantjainak száma, de isten tudja, hány millió a többieké, akik lelkileg haltak meg azon a nevezetes napon, mert mindenki meghalt, aki tulajdonon, vagy érdeken át összefüggésben volt a régi világgal, s elevenen csak az a

hatalmas réteg maradt, amelynek a régi rendből csupán a munka és a szenvedés jutott osztályrészül. Ez a hatalmas réteg élve maradt, de egyelőre gyengének bizonyult arra, hogy az élet kormányzását átvegye. Miért, hogyan, erről se vitázzunk, mert ez most már nem segít a dolgon, tény, hogy létrejött az az érthetetlennek látszó helyzet, hogy az emberiség háromnegyed része, vagy több is, testileg és lelkileg megunta a nagy halált, mindamelllett továbbra is halálra van ítélve, mert azok a halottak, akiket a világlátás nem testileg tett halottakká, nincsenek eltemetve, s a néhány tíz millió úr maradt a százmilliók felett és kormányozza, üzi, hajtja őket a megdöglés felé, amellyel neki, a halottnak, már úgyszíntsen mit vesztenie. Ez a világlátás nem mindenütt olyan világos, mint a magyar területen, melyről az itt következő írások szólnak. Magyarország egyike volt a régi világ legbetegebb részeinek, s évek óta a Halottak Élén nyargal (Ady). A régi Magyarország leghalálraítéltebbje volt minden levegőmozdulásnak s egyszersmind a legtökéletlenebb talaj arra, hogy bármi változást, amely elkövetkezik, valóban és véglegesen végig tudjon csinálni. A régi Magyarország vett részt legértelmetlenebbül a háborúban, mert a háború másik kimenetele is csak összetörte volna, a régi Magyarország nem tudott létrehozni olyan polgári forradalmat, amely ideig-óráig is ellent tudott volna állani a mögötte feltüremelő társadalmi forradalomnak, s a régi Magyarország az, amelyben a társadalmi forradalom kísérletének könyörtelenül el kellett buknia. A régi Magyarország vonaglik és görcsöz a Horthy-rezsimben, amelyet szintén nem tud a maga számára csak átmenetileg is végleges életformává kialakítani. A régi Magyarország... Nem azt a Magyarországot kell ezalatt érteni, amelyhez ilyen meg olyan területek tartoztak, amik most már mind nem tartoznak hozzá, tehát a régi Magyarországról beszélni anakronizmusnak látszik. A régi Magyarország: az az emberállomány és annak lelki tartalma, amellyel a régi Magyarország a háborúba ment, s amely emberállomány, teljesen azonos lelki tartalommal, ma is magja a magyar életnek, vagy annak a halódásnak, amely képtelenebb és tehetelenebb formákban döglődik, mint az egész civilizáció valamennyi ország- vagy nemzet-konglomerátuma.

Itt kezdődik magyarázata e könyv címének.

Magyarországon minden halott feltámadt, aki 1914 augusztusában megszűnt élni. Csakis és kizárólag a halottak járnak elől, s az élőket egyáltalán nem tűrik meg maguk körül. Még Tisza István is él, pedig az nemcsak meghalt, hanem, tetejébe, még meg is ölték. Két év óta van – és még sok esztendőn át lesz – kísértetjárás Magyarországon, s csak természetes, hogy e kísérteti levegőben az élő élet még-gyorsabban és még-sárgább arccal pusztul el, mint Európa többi országában, melyekben legalább nem csak hullák, hanem holtak, félholtak és félelevenek keveredve táncolnak a fórumon. Magyarországon: aki nem halt meg, nem is lehet közszereplő. Ki-ki, mielőtt a fórumra lép, ha nem elég hullaszagú, akkor egyenesen magával hozza a halotti bizonyítványát. S ha a halottak észrevesznek maguk közt egy olyat, akin még az élet csalóka jelei játszanak, azonnal eltávolítják a porondról. Ezeknek a halottnak az arcképei sorakoznak ebben a könyvben. Van köztük egy pár olyan is, aki még nem tartja magát halottnak, de én tudom róla, hogy az, és bedobom a tömegsírba. Nem vagyok szentimentális, mert évek óta már csak sírásónak érzem magam, legföljebb ha – olyan óráimban, amiket nem a temetőben töltök –, holttestek arcképfestőjének. A sírásóság nem gusztusos és nem népszerű mesterség, még akkor sem, ha, mint Shakespeare-nél, a sírásó vicces és mulatságos kurafi. Mesterségének lényege azonban mégis az, hogy a halottat eltakarítja, s ezt a polgári kedély nem tudja megbocsátani neki. Az olvasók legnagyobb része ezeknek az írásoknak legnagyobb részét kegyetlennek és kegyeletlennek találja. Ez az, ami engem nem érdekel, s szóba is csak azért hozom, mert roppantul szeretném már – életem harmincnyolcadik évében – rendbe hozni a viszonyt magam és az olvasóim között. Engem nem érdekel, amit az olvasó gondol,

amint hogy a dolgok rendje is ez: őt kell érdekelnie annak, amit én gondolok. Amennyiben nem érdeklő: annyiban nem olvassa el, s ezzel számomra már meg is szűnt a világon lenni, mert nem olvasó. Én azonban nem azért vagyok író, mert ő olvas, hanem azért, mert írnom kell, ki kell magamat fejeztem, egészen függetlenül attól, hogy ő elolvas-e, vagy nem olvas el. Nekem véleményem van, függetlenül attól, hogy neki mi a véleménye az én véleményemről. Ne feledje el, hogy ő mindig megvédheti magát ellenem, mert mindig félreteheti az írásomat, ha nem akarja elolvasni. Én védtelen vagyok ő ellene, mert nem tudom megakadályozni abban, hogy írásomat, ha már kinyomtatták, elolvassa. A mai írás egyik dögvészének ítélem, hogy, a viszonyok sajátossága következtében, az írást az a közönség olvassa, amelyhez az írás nem szól, mert az a közönség, amelyhez szól, már nem olvas, vagy nem olvas még. Ezért az ige a legterméketlenebb talajra hullik, olyan talajra, melyre a magvető egyáltalán nem is akarta hinteni. Halottaknak prédikálni halottakról: a leghaszontalanabb időtöltés, mert hiába a krisztusi mondás, a halottak nem temetik el az ő halottaikat. A halottakat (azokat is, akik már halottkémileg azok, azokat is, akik még vidáman élnek látszat-életüket) az eleveneknek kell elföldelniük, vagy porrá hamvasztaniuk. Ebben semmi kegyetlenség nincs, ez az élet szava, s akinek ez nem tetszik, az elárulja magáról, hogy a holtak hatalmas hadának holdkóros katonája. Nincs közöm vele, ahogy olvasóim túlnyomó százalékaival sincsen. Olvasóim igen nagy kontingense azokból telik ki, akik szeretve szeretnék, ha már nem írnék. Olvasóim igen nagy kontingensével szemben viszont nekem az az érzésem, hogy szeretve szeretném, ha már nem olvasnának.

Akinek nem inge, ne vegye magára. De figyelmeztetem a tisztelt tábor, hogy nem mindenkinek nem inge, aki nem hajlandó magára venni.

E könyv korrektúrájának olvasásakor vettem észre, hogy okvetlenül helyre kell igazítanom egy olyan félreértést, amit könyvem szövege könnyen támaszthat. E könyv több helyén vannak olyan értékelések magyar közszereplőkről, melyek azt a látszatot kelthetnék, mintha én az illetőket megfelelő eleveneknek tartanám. Legélesebb példája ennek, hogy Fényes Lászlót és Szász Zoltánt mindig elismeréssel említem. Tartozom a magam őszinteségének a következők kijelentésével: Ezek az értékelések csak helyzetiek. Mert Fényes László és Szász Zoltán a horthyizmussal álltak szemben, azért helyeselhettem ezt vagy azt a cselekedetüket. Egyébként mind a kettőtől úgy választ el egy egész világ, ahogy a látót a vakoktól elválasztja az a világ, amit ő lát, és a vakok nem látnak. Az ellenkező látszatok dacára is: Fényes is, Szász is a világ szekerének hátrahúzóí, s ha Magyarországon nem a szélső ellenforradalom dühöngene, akkor mindenki számára világos lenne, hogy Fényes is, Szász is a reakció toliforgatói. Hogy szembekerültek a horthyizmussal, annyira, hogy üldöztetést kellett szenvedniük, az nem az ő érdemük, hanem Horthyék végtelen ostobasága csupán. Ha a Horthy-rezsim nem a csizmája sarkával gondolkodott volna (vagy még azzal sem), akkor a Fényes Lászlókat és Szász Zoltánokat megtartotta volna magának normális ellenzékül. Mert mind a kettőben csak olyan matéria van, amely beérte volna ennek az uralomnak, ún. parlamentáris tagadásával is. Mind a ketten szánom-bánom-vitézei lettek volna még a Károlyiforradalomnak is, ha egészen be nem tömték volna a szájukat. Ők már megindultak jobb felé, amikor a buta Horthy-uralom elkezdte bal felé szorítani őket. Nem kell megijedni: valami balra így sem jutottak, de mégis sokkal élesebben kerültek szembe a kurzussal, mint ahogy a maguk meggyőződésének rúgói következtében kerültek volna. Ma már, amikor nem ülnek börtönben, elmondhatom velük kapcsolatban, hogy számomra kétféle vértanú van, illetve a kétféle vértanú közül az egyik féleséget kirekesztem a vértanúságból. Akit a saját meggyőződése juttat börtönbe, üldöztetésbe, halálba, az vértanúja eszméjének. De akit csak az ellenfél butasága tömlöcöl be, vagy köttet fel, az áldozat csupán. Ha kivégeznek valamiért, amiről azt hiszik kivégzőim, hogy vallom, noha nem vallom: akkor nem vagyok mártír,

ha tízszer-annyira meggyötörtek is, mint a másikat, a hitvallót. Tragikus volt, hogyan kínlódik Fényes László valamiért, amihez semmi köze nem volt, Tisza megöletéséért, amelyet Fényes László csakugyan nem helyeselt, amelyen csakugyan felháborodott, amelynek végrehajtóit, ha tudta volna, hogy kik, ő maga adta volna rendőrkézre. Vértanú számomra csak akkor lett volna, ha az lett volna a meggyőződése, hogy Tisza halála, bár neki magának része nem volt benne, mégis helyes forradalmi cselekedet. Hogy Fényes László mennyire nem az, akinek a téves köztudat tartja, arról talán felvilágosítást nyújt az, amit most mondok el nyilvánosság előtt először. A magyar Tanácsköztársaság bukása után engem becsuktak. Nem vádoltak semmivel, csak becsuktak, mert helytelennek tartották – politikailag – a gondolkodásomat. Mikor másfél hónapig ültem már, akkor barátaim, arra az alapra helyezkedve, hogy nem lehet valakit börtönben tartani vád nélkül, csak a politikai véleményei miatt, amik kisejlenek belőle, ha hallgat is: aláírásokat gyűjtöttek a kiszabadításomra. Az ívet Fényes László nem írta alá, mert az volt a véleménye, hogy bizonyos istákat, ha nem követtek is el semmi olyat, ami a törvénykönyvbe ütközik, akkor is lakat alatt kell tartani, sőt Friedrichéknek is joguk van lakat alatt tartani. Friedrichék utóbb csak alkalmazták Fényes László meggyőződését magára Fényes Lászlóra. Fényes úgy gondolta, hogy bizonyos szélsőséges elemeket akkor is be kell zárni, ha egyébként ártatlanok. De ahogy' én Fényes Lászlónak, úgy volt ő Friedrich Istvánnak bizonyos szélsőséges elem, s Fényes László meggyőződése alapján a legnagyobb rendben van az, hogy Friedrichék Fényes Lászlót lecsukták, majd, nehogy ki kelljen ereszteniük, hamis vádat kovácsoltak ellene, s kicsi híja, hogy kötélre nem juttatták. Fényes László meggyőződése szerint ez rendben van, az enyém szerint nincs rendben csupán. Fényes László a saját eszmevilága szerint sem mártír, hanem csak egy ugyanúgy gondolkodó fej erősebb logikájának szenvedője, az én eszmevilágom szerint pedig mindössze saját zavaros gondolkodásának az áldozata. Míg tartott az áldozati stádium, mindig elismeréssel szóltam róla, mert helyzetileg éles különbség volt közte és hóhérai között. Most, amikor szabadlábban van, nem lovagiatlanság megmondanom, hogy az alapkülönbség nem is olyan nagy, mint amilyenek ő is, ellenfelei is, képzelik. Szász Zoltánnal pedig így áll a dolog: Másfél évi Horthy-uralom elől nem szökött meg, hogy itt kint kinyithassa a száját, mert a tábor, amellyel együtt kiabált volna, kompromittálta volna. Mikor ez a másfél év elmúlt, akkor Bécsben megindult az emigrációnak egy olyan napilapja, amelyről Szász Zoltán azt hitte, hogy a benne való felszólamlás nem teszi otthon lehetetlenné. S akkor megszólalt. Természetes, hogy amint hallgatása rossz politikai judicium eredménye volt, éppúgy megszólalása sem volt egyéb. Félig kimondott igazságokért egészen becsukták. A részvét az ő esetében éppúgy helyén van, mint a Fényes Lászlóéban. De a meggyőződés mártíriumának koszorúja egyiküknek sem jár ki. Mert ha az igazság harcosának téglá esik a fejére ott, ahol az igazság harcosa azt hitte, hogy nem potyognak téglák, akkor az igazság harcosa nem az igazság csatamezején esett el, hanem a baleset-statisztika veszteség-rubrikáját gyarapította. A mentők gyufaskatulyáján pedig nagy betűkkel olvasható, hogy „Mindenkit érhet baleset”. Igaz, hogy ez igazság, s ha úgy tetszik: örök igazság. De akit ennek az igazságnak értelmében baj ér: az még nem az Igazság halottja.

Tudom, hogy ezekből a mondataimból ismét nagy óbégatás lesz, de lehetetlen le nem írnom őket, lehetetlen meg nem mondanom, hogy amikor Halottak Arcairól beszélek, akkor nem minden olyan arc tartozik valóban eleven emberhez, amelyet én, az ellentét kedvéért, élő vonásokkal ábrázoltam. Tudom, hogy egészen rosszítéletű emberek rikoltva fogják mondani, hogy: „a bátorság! mit szól a bátorsághoz, amellyel ezek otthon szemben álltak a kurzussal”? Nos, a bátorsághoz azt szólok, hogy a bátorságnak semmi köze a vértanúsághoz, amely tisztán hitvallás kérdése, és hogy az emberiség legmagasztosabb mártírjainak nagy percentje nyilván olyan gyáván halt meg

az eszméért, mint egy-egy koszos kutya, de az a fő, hogy az eszméért halt meg, s nem a szomszédasszony náthájáért, s az a fő, hogy meghalt érte, mint nyavalyás ember, s nem az, hogy úgy halt-e meg, mint ragyogó gavallér.

S még egyet vettem észre korrektúra közben. Hogy ennek a könyvnek igen sok ténybeli anyaga már elavultnak látszik. Nem mintha az események, amikről szól, régen történtek volna, vagy markánsak és följegyzendők ne volnának, hanem, mert 1914 óta az emberi emlékezet a feledésre van beállítva. Úgy ahogy a háborúnak nem tud kialakulni irodalma, mert a kortársi emberiség nem akar emlékezni e legnagyobb bűnére, akként a háború óta történő történetet sem óhajtja hallani. Ezért örülök a könyvemben levő adatok látszólagos avultságának. Eszem ágában sincs belemenni abba a kacsabélű szellemi folyamatba, amely a maga emésztésének nyugalmát azzal akarja biztosítani, hogy megtanul felejteni és elfelejt emlékezni. Én nem tudom, meddig élek, de hogy amíg élek, addig a magyar nyelvterületen belül mindig szét fogom zúzni azt a csendet, amit az 1919 óta történetekre rá akarnak üvegesíteni: azt harsányan garantálhatom.

Bécs, 1922. január 6.

Gábor Andor

JÓZSEF KIRÁLYI HERCEG ***József apánk oda-ad***

József apánk már rég nem hallatott magáról. Se mint király-jelölt, se mint kormányzó-jelölt, se mint nádor-jelölt, se mint jelölt-jelölt. Se mint akció, se mint frakció, se mint hapticó. Abbahagyta a tárcaciklust, amit Bársony Pesta bá' írt helyette, mert látta, hogy ha ő ír, akkor én is írok, s akkor nyílnak a doberdói sírok, s neki nem eleven, hanem halott olvasói támadnak, akiket nem ellenség lőtt agyon elülről, hanem akiknek hátába József apánk hátulról lövette a habsburgi halálmonogramot. József apánk békén maradt egy ideig, mert nem volt kilátás az érvényesülésre. A Horthy-trón erősnek látszott. Most ez a trón mozog, tehát József apánk is mozog. Már megint nem tud parancsolni annak a jó szívének, amelynek eddig se tudott parancsolni, s amely egyre üzi-hajtja humánusnál humánusabb cselekedetek végrehajtására. Figyelj csak: „Az akció kapcsán József királyi herceg felajánlotta alcuthi birtokát arra a célra, hogy az első farmokat ott létesítsék.” Hallod? József apánk már megint felajánlotta alcuthi birtokát? Hát még megvan neki? Hát még nem adta oda a háború folyamán a hadirokkantaknak? A Károlyi-éra alatt a nincstelen zselléreknek? A diktatúra alatt a termelő szövetkezeteknek? De igen, mindig odaadta, mindenkinek odaadta, mindig ő volt az első, aki odaadta s mindig jó szívvel adta oda, ám – ez éppen a csoda –, minél jobban odaadta, annál jobban az övé maradt. József apánk az, aki a szó legszorosabb értelmében odaadással ragaszkodik a birtokához. Azzal, hogy ravaszodik, azzal eredménydúsan ragaszkodik. A földet már rég felosztandották Magyarországon, minden nagybirtok már olyan pici lesz, mint egy zsebkendő, de biztos, hogy József apánknak még akkor is meglesz a birtoka. A1-, fel- és középcuth még egyre az övé lesz, mert ő elébe vág az elvételnak, ő, egyszerűen, egy nemes gesztussal: odaadja. Van gusztusa ahhoz, hogy legyen gesztusa. Mert ha már harmincharmadszor adta oda, akkor

sem veszi észre, hogy még nem adta oda, hogy még egyre az övé, hogy még folyton odaadhatja. De ebben neki van igaza. Ha egyszer odaadná, akkor nem adhatná oda többször, pedig az a jó ember, aki minél többször odaadja. József apánk tehát azért nem adja oda, hogy odaadhassa, s azért adja oda, hogy ne adja oda. A fő, hogy a kecske is jóllakjon, a káposzta is megmaradjon. József apánk folyton odaadja az alcsuthi pusztát egy hírlapi cikkecskében, és így a cikkecske is jóllakik s a k. pusztá is megmarad. Minden a legnagyobb rendben van, mert a birtok újra odaadható. Az olvasó ne is kérdezze, hogy micsoda akció az, aminek javára József apánk most odaadja az alcsuthi birtokot. Mert nem az a fontos, hogy kinek adja oda, hanem az a tény, hogy odaadja. De ha az olvasó nagyon kíváncsi, én mégis elárulom neki, hogy miről van szó. Egy magyar lapból idézem: „Hosszabb idő óta folynak az előkészületei annak az altruista jellegű és célú alakulásnak, amely a menekült családok, úgyszintén azok részére, akik a háború kapcsán egzisztenciájukat elveszítették, farmgazdaságokat kíván biztosítani”. József apánk tehát most ezeknek adja oda. Most az egyszer egyszerre kétszer is odaadja: a menekülteknek is, a háborúsoknak is, s mert kétszer ad, ki gyorsan ad, és József apánk ezt az adást most gyorsan adta, azt lehetne mondani, hogy József apánk most négyszer adott. Imé, atyámfiái, négyszer és mégis egyszer se! Mert itt, kérem, farmok szerepelnek, farmok, amiken barmok teremnek, de mégis, ó, hol vannak azok a barmok, akik elhiszik, hogy létrejönnek ezek a farmok? Azt hiszem, sehol. Mert mennél inkább odaadja József apánk, annál kevésbé adja oda. S ha, mint író a Tapolcsányi álnév helyett, Roda-Roda mintájára, ezentúl Oda-Oda álnéven ír is az öreg-úr, akkor is biztos, hogy nem adja oda. József apánk mindig oda-adja valahogy. Mindig úgy, hogy sehogy se adja oda. A lényeg azonos, a forma más. Most a farm a forma. Az alcsuthi birtok most is, jó előre, menekül. A Károlyi kormány alatt is úgy menekült, hogy elsőnek jelentkezett. Tehát, ha lett volna is idő a földosztásra, József apánk birtoka a legvégén került volna sorra. „Mert – mondták volna a jó földosztók –, József apánk birtokával nem kell sietni. József apánk már úgyis odaadta, őt a legvégére hagyhatjuk”. Valamiféle földreform odahaza megint előreveti az árnyékát. Megint mintha el akarnák venni a földet. (?) Ez az a lélektani pillanat, amelyben József apánk odaadja. Valahányszor elveszik, ugyanannyiszor ő odaadja. De mindig úgy, hogy nem adja oda, hanem csak odaadja. A menekülő birtok ezúttal a menekültek mögé menekült. Oda van odaadva. S nem lehet egy birtokot elvenni, ami már oda van adva! A kibicnek semmi se drága, és a Libicsnek, József apánk jószágkormányzójának, szintén nem. Ha földosztásról van szó, akkor ő direkt odaszól a nemzetgyűlésnek:

– Ossa már!

Amit régi magyar paraszt tréfa így magyaráz:

– Ossa! számar!

Osztthatják már a birtokot, József apánké nem osztthatják. Drága kiscgazdák, akármilyen földosztó törvényt írtok, József apánkkal nem bírtok, mindig övé marad a birtok. Nem mintha nem adná oda. Hanem, mert éppen hogy odaadja. És neki mindegy, hogy kinek adja oda, a lényeges mégis csak az, hogy senkinek oda ne adja!

És cserébe azért, amit odaadott, mindig a legnagyobb értéket kapja. Azért, amit a forradalmi idők alatt nem adott oda, kapott olyan békességes és nyugalmas életet, amilyen kevés embernek jutott ama zavaros napokban.

A csehszlovákiai tapolcsányi birtokért, amit csak egy tárca címéül adott oda, kapta azt a közhitet, hogy ő irredenta s a Magyarországtól elválasztott területek visszaharcolója.

Egy másik következő tárca fölé Tapolcsányi helyett bátran Kapolcsányit írhat már. S most, amikor Horthy ingadoz: az oda nem adott birtokért, amit ezennel odaadott, esetleg az egész országot meg lehet kapni. József apánk tehát megteszi ajánlatát. „Egy

országot egy lóért” – mondja a sekszpiri király. Nézzük, mit ad most egy ló egy országért? Alcsuthot adja. Illetve azt adja, hogy megint nem adja. Alcsuthot. így, persze, nem lesz király, és valószínűnek tartom, hogy elkövetkezik az az idő, amikor József apánk mégiscsak odaadná Alcsuthot egy lóért, egy gyors lábú lóért, amely öt adomás adományai, hagyományos adományai, övémaradványos adományai színteréről mihamarabb elszállítsa ama magyarok elől, akik végre rájöttek, hogy József apánk annyit adott, hogy már semmit sem adott, tehát mindazok helyébe, amiket eddig kapott, cserébe egészen mást kell kapnia. Ez az idő már nem lehet messze. Mert valahányszor ez az oda-adó valamely uralomnak elkezdett odaadni, az az uralom mindig összedőlt. A kurzus haldoklik. József apánk megadta neki a kegyelem-farmot! József apánk, a felcsuti, markolatig döfte alcsuti birtokát a kurzus szívébe.

Csitt! Al-csitt és fel-csitt! ^[1]

Hallgassuk a halálhörgést!

Isten atyánk és József apánk

A jámbor olvasó, amilyen magam is vagyok, a budapesti lapokra nézve, elteszi lapjai ünnepi számait, s később veszi elő, hogy megemésztgesse a bennük levő szellemi tápanyagot. így tettem el én a pesti karácsonyi sajtót, s tegnap este kiböngésztem valamit belőle, melyre vonatkozólag a következő gondolatok támadtak gonosz agyamban:

A keresztény nemzeti báb- és délibáb-színháznak odahaza van Királya (Károly, mert Király Ernő Bécsben vendégszerepei) és van hercege (Ferenc, mert Herczeg Géza Bécsben vendégszerepei), de van királyi hercege is, József apánk, aki hercegi király akar lenni. E célból az öreg roppant nagy társadalmi és szellemi életet él, konkurál Horthyval, aki szintén király akar lenni, de társadalmilag és szellemileg nem éri el József apánk nivóját. Társadalmilag azért nem, mert ki-ki ismeri keshedt-ülepű, kódis tengerésztsit korából, szellemileg azért nem, mert Miklós öcsénk butább József apánknál, ami nagy szó ugyan, de mégis igaz. S nyilatkozatok dolgában József apánk számos lófejvel vezet, mert jobban tud magyarul, mint Horthy, aki nemcsak magyarok testét, hanem nyelvét is kerékbe töri, a császári csatahajókon, matrózhús fogyasztása közben elfelejtve megtanulni Kossuth-kutyák és regruták szőrös idiómáját, a magyart. József apánk akkor nyilatkozik, amikor akar, Miklós öcsénk csak akkor, ha kabinetirodájának van ideje egy szép nyilatkozmányt számára összeállítani. József apánk mindig zaftos magyar dolgokat mondhat, mert ő szabad, nemzeti királypárti, ellenben Horthy öcsénk kénytelen schwarzgelb dolgokat mondani, mert ő legitimista. Legföljebb abban egyezik meg a két férfiú, hogy álmaiban a királyt magázza, vagyis ha királyt álmodik, mindig magát gondolja benne. Nos, az alcsutinak karácsonyra megint alkalma nyílt lepipálni a siófokit. Az *Új Nemzedék* megkérdezte a régi nemzedéket az új nemzedékről, hogy „vannak-e, lesznek-e új magyar tehetségek, ígérkeznek-e tehetséges magyar katonák, jogászok, orvosok, politikusok, tudósok, írók, színészek, vegyészek, szobrászok, festők, iparművészek?!” Hát persze, hogy a katonákra vonatkozó kérdést József apánk válaszolta meg, szemben a született civilekkel, akik mindössze holt katonákká lettek József apánk kezén, aki a dicsőséggel befejezett háborúnak legmagasabb hadvezére vala, Lala. József apánk a kérdésre így válaszola:

A magyar katona a leglelkesebb hazafi volt a háborúban. Mindenekfelett vitéz és halált megvető. Veszedelemet, kínt és nélkülözést készséggel elviselt s szótlanul tűrt. Énekelve tudott meghalni.

Hogy miképpen halt meg a magyar katona, arra nézve József apánk csakugyan tudhat felvilágosítást adni; ő tudja, miért tudott a magyar katona énekelve meghalni. Mert, míg a magyar katona énekelt, addig József apánk, hátulról, nem kótafejeket, hanem ólomgolyókat lövetett bele, nem nótásfüzetekből, hanem gépfegyverekből. Ha kótafejeket lövetett volna bele, akkor a magyar katona nem énekelve tudott volna meghalni, hanem meghalva tudott volna énekelni, s elénekelné József apánk nótáját. Így most József apánk éneklie el a magyar katonáét, s József apánk nyilatkozik ma a magyar katonáról, s nem a magyar katona nyilatkozik József apánkról. Ha annak idején a magyar katona lövetett volna bele József apánkba géppuskával, ami sokkal okosabb és jogosabb lett volna, akkor ma ő nyilatkozna, és nem József apánk, aki továbbad eztet nyilatkozza:

A Doberdón egy vitézem, arra a kérdésemre, bírja-e még, ezt felelte: bírom mindhalálig, és inkább meghalunk mind egy szálig, mintsem hogy hazánkat valami baj érje.

Így szólt, József apánk szerint, a magyar vitéz, és fél órán belül meg is halt mind egy szálig, mert nehogy a hazát, illetve József apánk házát, a Habsburg-házat, valami baj érje, József apánk is szólt, elkezdte kerepeltetni a masinát a magyar vitéz háta mögött, s a magyar vitéz elfoglalta a mennyországban a vitézi széket, hogy onnan nézegesse, van-e még széke József apánknak, ma hercegi széke, holnap akadémiai széke, holnapután királyi széke. És van, mert József apánk, íme, ekként bugyborékol:

Élnek még szeretett hőseim százezrei és ezért nem félek a jövőtől. Boldog és virágzó lesz még Magyarország, ha ezen a népen épül föl, amelyben minden ősi erény él még, és amelyről tudom, hogy romba dőlt hazánk újjáépítéséért minden áldozatra kész.

Élnek még szeretett hősei a mi szeretett József apánknak, na igen, élnek még, ha nem is százezer szám, de néhányan még élnek, mert József apánk többi hősei elmúlt ősei lettek József apánk jövődő hőseinek, ám valóban nem mind ösült meg azzal, hogy a halálba nősült, mert mindet lepuskáztatni még József apánknak sem sikerült, noha ő nagy szeretettel dolgozott, s ha rajta állt volna, akkor szeretett hőseiből egyetlen egy sem maradt volna meg, viszont a világháborút megnyertük volna, ami szintén nem kutyafüle. Így se valami nagyon vesztettük el, mert több százezer halott és féllábú árán megmaradt nekünk a József apánk nevű élő kétlábú, és így legalább van mivel elszórakoznunk, hiszen a kétlábú négy lábú még ezt is elmondja:

Azt kérde, hogy mit várhatunk a harcteret megjárt új nemzedéktől? Erre az a feleletem, hogy dicső vitézeinktől, mint polgároktól, szeretett hazám újjászületését, fölvirágzását és boldogulását várom, mert olyan szilárdan hiszek bennök, mint az élő Istenben.

Jelen voltam, mikor Isten atyánk, aki még József apánknál is nagyobb és óvatosabb úr, karácsony után e sorokat elolvasta. Jelen voltam, mert éppen *Müller Mérnök Mennybemenetele* című jelenetemet írtam, s körül kellett néznem, hogy s miképp van a

mennyországban (amely, mint ott fent illetékes tényezők nekem határozottan kijelentették, abszolúte nem azonos az Egész-Magyarország nevű területtel. Ennek a kijelentésnek nyilvánosságra hozására fel is hatalmaztak). [2] Isten atyánk József apánk nyilatkozatának olvastára egy kicsit elsápadt, és szemmel láthatóan kezdte nagyon rosszul érezni magát. Isten atyánk egy pillanatig gondolkozott csupán (mert nagyon okos ember), s aztán így szólt az angyalok főbizalmijához:

– Kedves fiam-uram-elvtárs, lesz, ahogy lesz, és valahogy mindenesetre lesz, mert úgy még sohase volt, hogy sehogy se lett volna, de azért intézkedni kell. Építsetek egy jó erős fedezéket a hátam mögé, de golyóálló legyen ám, mert ha ez a József énbennem olyan szilárdan hisz, mint a katonáiban, ez pontosan annyit jelent, az én isteni bölcsességem szerint, hogy alkalomadtán a hátam mögött géppuskákat fog felállítani, és azokból úgy belém szózat, hogy hőttemig arról fogok koldulni.

Ekként szólott Isten atyánk, aztán még egyszer felhozatta Az Újságnak azt a Károlyi-időkben megjelent számát, amelyben közölve van József apánk sajátkezü jelentése arról, hogyan lövetett bele hátulról az étlenség és cipőtlenység miatt előre menni nem akaró magyar vitézekbe. Isten atyánk feltette az okuláróját, és személyesen meggyőződött még egyszer a dologról. Azóta Isten atyánk trónusának hátsó része felkészítve van ki van építve, nehogy József apánk, ha úgy fordul – és József apánk számára mindig fordul valahogy – ugyanúgy higgyen benne, mint boldogult, illetve boldogultatott magyar katonáiban. De azért drukk van a mennyben, és a mennyei réseken egy darutollat sem lehet bedugni. Isten látja lelkemet (s én is az övét), hogy József apánk miatt!

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ ***Kié Petőfi?***

Az *Új Nemzedék* egyik elmúlt névtelen vezércikkében (*Tehetség és fűrgesség*), melynek jobbveretű mondataiban szomorú szemmel ismerem rá Kosztolányi Dezső kezére, meg van állapítva, hogy a magyarság és a zsidóság odahaza most nagy viadalt vív, meg van állapítva, hogy Prohászka Ottokár, aki a numerus clausus mellett tartott hatalmas szónoklatot, egy mondatával, mely a zsidóság szellemi fölényéről szólt, „egy történetet ejtett ki a táskájából”, melyet az ellenfél, a zsidóság persze, a földről fölvesz, és a magyarságra süt. Meg van állapítva, hogy Prohászka, „aki ragyogó elméjénél és pompás egyéniségénél fogva egyenesen a magyarság szellemi fölényét hirdeti, aligha akarta ezzel a kifejezéssel elmarasztalni a tehetségtől duzzadó és gazdag magyarságot, aligha óhajtott szegénységi bizonyítványt kiállítani azoknak, kik ezen a földön egyedül képviselik az alkotó munkát, a nagyvonalú és bátor és hősi műveltséget.” Aztán meg van még állapítva a cikkben, hogy a zsidóknak nincs se Bolyai Farkasuk, se Eötvös Lorándjuk, se Lóczy Lajosuk, se Madáchuk. A zsidóké a vezérügynökség, a gőzmosoda, a bookmaker, a reklám. A zsidóké az újságíró, aki primadonnák hálószoa ajtajain hallgatódzik. A magyarságé a tudós, aki fölfedezi a rejtélyes és ismeretlen világot. A zsidóké a kabarék malackodó versfaragója...

Már ebből is láthatnám, hogy – ó végzet! – megint rólam van szó, ám ez a vezércikk utolsó mondatában még világosabban formulázva van. így: „Övék Gábor Andor. Miénk Petőfi Sándor”.

Nem vidám dolgok ezek. A kurzus az értelmi nívót odahaza gyászosan leszállította.

Hogy egy ország, amely háborút és területet veszített – olyan súlyosan! –, s két forradalom és egy ellenforradalom káoszán ment át, most „viadalt” vív a zsidáival, annak a reményében, hogy, ha ebben a viadalban diadalt arat, akkor segített magán: ez magában véve is nagyon szomorú. De hogy e viadalában egykori legjobb fejeit is fölhasználhatja don-kisotti fegyverek gyermekes forгатására: ez tragikus. Ha a Szegény kis gyermek panaszai mint egy beszámíthatatlan felnőtt panaszai zendülnek, rím és értelem nélkül arról, hogy a gonosz zsidók éppen most eszik meg Magyarországot, amikor a zsidót odahaza a legszebben kikészítik arra, hogy a szőröstül-bőröstül lenyeljék – akkor ezen voltaképpen csak nevetni lehetne. De ha a múltat is meggyalázzák, csak azért, hogy mondhassanak valamit, ami az igazukat bizonyítja: ez megint sírnivaló.

Petőfi az övék? Kié? Kik ők? A magyarság? Ebbe bele lehetne menni, ha ők csakugyan a magyarságot képviselnék. De végre annyit csak elismernek még ők is, hogy Petőfi forradalmi költő volt, és nem ellenforradalmi. S magukról mellük öklözve hirdetik, hogy ők az ellenforradalom! Hát hogy mernek a forradalom költője felé nyúlni? Ok monarchisták, rendiek, s nem tudom, még milyenek. Petőfi republikánus, demokrata és nem tudom, még milyen volt, de csupa olyan tulajdonságokkal rendelkezett, amikért ma a legjobb esetben a Gyűjtőfogházban kellene ülnie...

Ostobaság leszállni velük erre a silány értelmi nívóra s vitázni azon, amit ők vitatandónak, vagy vitán felülinek tartanak. Ha Petőfi olyan nagyon az ő költőjük, miért nem merik kinyomatni a teljes Petőfit? Pedig nem merik, s amíg a kurzusuk tart, addig nem is fogják megtenni. Mert bár Petőfitől már hetven esztendő választ el bennünket: minden destruktívnak, aki őket akarja destruálni (ami pontosan konstruktív munkát jelent), elég, ha Petőfi verseit veheti kezébe. Nincs is szüksége a magyarságnak azóta támadt költőire, akiket ők, irtózatos fajzat, sorban kitagadnak már. Ok csak Petőfit vallhatják magukénak, mert az halott (nem igaz, nem halott, nincs halott költő), ellenben Adyról, Babitsról hallgatniuk kell, mert nem tudják, hogy mit merhetnek róluk mondani. De ahogy áthamisították a maguk formájára az ezeresztendős magyar történetet, úgy akarják áthamisítani az irodalmat is. Ám ez nem megy. A történetről azt hazudhatom, amit akarok. Az irodalomról nem, mert az irodalom mindig maga is kinyitja a száját, és csattanó pofonokat ad a saját szájával a róla szóló hazugságnak.

Mily nép ez, istenem, mily nép! Beöthy Zsolt nevű zsonglőrjével irodalmat akart hókusz-pókuszozni oda is, ahol nincsen. A múltjába. Mert ez volt Beöthy Zsolt egész működése. Oda, ahol csak nyelvemlékek vannak, a magyar múltba, irodalmat vetíteni. Ez nem sikerült. Az irodalom nyelvemlék ugyan s minden irodalom az, még az is, amit mi hazaáruló és az ő nyelvükből is kitagadottak üzünk, de a nyelvemlék még nem irodalom. Most e Beöthy Zsolt-féle munkának a másik gyilkos felét végzik: a tényleg meglevő irodalmukat operálják le magukról. Nézni rossz ezt az öncsonkítást. Keresik, kutatják, hogy kit vallhatnának magukénak. És nincs senkijük. Petőfit megpróbálják. Jaj, urak, ez nem fog menni! Még akkor sem, ha a magyarságot a kiscgazdapárttal azonosítjuk. Nem. Petőfi még annak a költője sem lehet. Hát akkor hogyan csinálják? Sehogy. Nincs író, akit nyugodtan a magukénak mondhatnának. Nincs, akinek egész strófái a fejükre ne lázadnának. Mindenkit ki kell tagadniuk, ha alapos és konzekvens munkát akarnak végezni. Mindent, amit magyarul magyarok írtak, el kell rekeszteniük maguktól, mert minden, amit magyarul magyarok írtak: elrekeszti őket magától. Őhözjuk senki se tartozik, mert ők senkihez se tartoznak. Nyugodtan vállalhatom, hogy nem vagyok az övék, ha Petőfi csakugyan az övék. De nem az. Nem kell ezen vitázni. Jó az idő, mindent elintéz. Várjuk be nyugodtan, míg az idő kinyitja a száját. Hatvanhét óta üznek olyan irodalom-történetet, amely Petőfinél, Aranynál, Tompánál lezárul, amely kimondja, hogy nincs más létjogosult irodalom Magyarországon: csak a népi-nemzeti. De ezt megtehették akkor, amikor a népi-nemzetit legalább valahogyan

ők képviselték. Ám most már Petőfi, Arany és Tompa se lehet az övék.

Hej, ti buta fráterek, akik úgy akarjátok felfogni az irodalmat, hogy abban is egyenes-ágon öröklődnek a javak; hogy Petőfi Sándor örököse: Petőfi Zoltán nevű gyöngefejú és gyöngetüdejű senki, aki az apjától semmi mást nem örökölt, csak a modor extraságát. Így vagytok ti is örökösei Petőfinek. Ennyi közöttök van nektek is hozzá. Az irodalomban a törvényes jogutód: Ady. Ahogy Arany Jánosé: Babits. Vagy, ha ezek az én megállapításaim rosszak volnának, akkor más neveket kell az öröklési listába beletenni. De ti „sem rokona, sem ismerőse” nem vagytok a boldog ösnek. Semmi közöttök hozzá. Megfertőzhetitek a sírkövét azzal, hogy hozzádörzsölitek szennyes magatokat. De mi az? Semmi. Nem rendes és megszokott dolog-e, hogy géniuszok szellemi hagyatékának anyagi felén tetves rokonok verekednek, akiknek az elhunyt zseni agyához nincs közük, de mert ágyához közük volt, mert abból a lágyékból Ömlőitek, amely fölött a világszikrát szóró koponya ült: azt hiszik, hogy joguk van koszos senkiségüket a Volt Valakihez hozzákapcsolni?! Nem mindennap nyilatkoznak-e meghalt Nagyok egészen törpe herbertjei és Zoltánjai, fiai, lányai és unokaöccsei a meghalt Nagyok nevében? Mert annyira törpék, hogy nem tudják még azt sem, hogy áhítattal be kellene fogni a pofájukat, ha az elhalt Nagyhoz való tartozásukat akarják bebizonyítani.

Petőfi az övék? Akkor kié Kosztolányi? Én tartom a rokonságot vele is, a többiekkel is, akkor is, ha ő most, átmenetileg, szégyent hoz is a familiánkra. Mert mi, költők, egyetlen nagy szent családhoz tartozunk, még akkor is, ha nem szeretjük egymást, s még akkor is, ha egyőnket zsidó anya, másónkat kreol, vagy néger, vagy japán szült bele a családba. Mi egymást ki nem tagadhatjuk. Se Kosztolányi engem, se én Petőfit, se ő mind a kettőnket. De mi közünk nekünk a kurzushoz? Akár Petőfinek, akár nekem, akár a megtévedt Kosztolányinak? Akár ehhez a kurzushoz, akár egy másikhoz?

A dantei költemény mind a három éneke így végződik:

– A csillagokhoz!

Odajut a költő. A Sátán világközponti genitáléi mellől is. Kosztolányi most ott van, sajnálom, hogy ott van, de onnan nem hallatszik fel a hangja se Petőfihez, se hozzám, se a csillagokhoz. Jöjjön följebb, vágja ki magát a pokol sarkából, s akkor megindulhatunk, vitázva, beszélgetve, kacagva és zokogva a csillagok felé. Ahol most ő van, onnan csak Prohászka Ottokárig lehet eljutni.

Büntető Úristen! Egy magyar költő, akinek ezt a zindelyes fejű tót szamarat kell ragyogó elmének mondanía!

„A dics elborul!” – mint Madách mondja. Az elme is.

Mi van a kupában ?

A karácsonyi felhajtás a pesti irodalom vágóhídján nagyon gyér volt. Nevezetesebb elmeszülemény egyáltalán nem jelent meg a pesti karácsonyi lapokban. A zsurnalisztika kriszpámján csak egy-egy rossz faggyúgyertya égett, s ha leszámítjuk azt, hogy az a történetírónk, aki most a kurzus gomblyukában szekfű, azt írta a magyar olvasóközönségről, hogy a „nagy tömegek a kultúrával nem is lépnek valódilag összeköttetésbe”, akkor az egész karácsonyi termésben valódilag csak Kosztolányi Dezső költeménye marad megbeszélendő, mely pszichoanalitikus alapon, érdekes

sorokat tartalmaz. A versnek címe *Szavak*, mert Kosztolányi tudja, hogy akármit ír le már, azok csak szavak, és senki többé ez életben el nem hiszi neki, hogy amit leír, azt csakugyan úgy gondolja, ahogy' leírta. Mindenki tudja, hogy Kosztolányi valódiilag csak szavakat rak egymás mellé, de úgy, hogy belőlük később egyebet is ki lehessen olvasni, mint amit beléjük írt. A vers így zenél:

*Már megmondtam, mint kezdtem el,
S most elmondom, mint veszem el.*

A költő nagyon helyesen, elveszettnek ítéli magát, de persze, nem igaz, hogy ő el fogja mondani, mint veszett el, mert azt csak mi, volt és sohasem leendő barátai tudjuk elmondani.

*Kupámba még pár kortynyi bor,
A vállamon a férfikor.*

Kosztolányi kupájában nagyon kevés a bor, kevesebb, mint ő hiszi, s ami van benne, arról sem lehet már megállapítani, hogy piros-e vagy fehér s hogy egyáltalán bor-e még. Kosztolányi borára tehát csak ezzel az Ady-sorral lehet válaszolni: „Fusson, akinek nincs bora”.

*Jaj, de nehéz ez a batyú,
S a bor, a bor is savanyú.*

Olyan savanyú, mint az ecet, s azért olyan savanyú, mert valódiilag ecet is. Valamikor bornak az ecetje, ami még így is értékes volna, ha Kosztolányi másfél év óta ezt az ecetet is el nem pancsolta és pancsoltatta volna a kurzus pincészeivel.

*Kályhához ülnék szívesen,
Mert fú a szél kinn, hívesen.*

Ami, bár kissé nyívesen, vagy legjobb esetben mívesen hangzik is, némi igazságot tartalmaz, mert valóban kevés kályhához-ülni-valója van Kosztolányinak, aki eddig minden szélre vitorlát fordított, s így olyan szelet, amely az ő vitorláját megtűri még: aligha várhat.

*Ki énekeltem az eget,
A gyermekkort: most rettegek.*

Joggal, mert aki olyan könyvet adott ki, melyhez Horthy Miklós írta az előszót, az semmi jót nem remélhet azoktól az időktől, amikben Kosztolányi még írhatná az utószót, de Horthy már azt sem írhat, s ennek következtében Kosztolányinak még a zárszóra sem lesz joga.

*Sár és tűz az én férfibúm,
Haragvó purgatórium.*

A Pardon-rovat írójának férfibúját mint sarat már régóta látjuk, de hogy a tűz hol van, azt Kosztolányi nem tudná nekünk, tűzszakértőknek elárulni. Tűzről szó sincs, ha csak a kételkedésnek arról a belső füzéről nem beszélünk, mely Kosztolányit emészti, de csak most kezdi emészteni, hogy helyesen cselekedett-e? Hát nem, a halk csatlakozó ez egyszer rosszul csatlakozott, s ezért megértem ezt is:

*Boldog, aki még hinni tud,
De lefelé visz minden ut.*

Kosztolányi, aki még sok mindenben hihet – noha nem hisz –, de önmagában és önmagának már semmi esetre sem hihet: valószínűleg boldogtalan jelenség, akinek útja, s ha akármelyik utat választaná ezentúl, csak lefelé vihet. Ez a költő, mikor minden emberi értékek magyar kótyavetyéje elkezdődött, elment a Túrivasárra [3], és ott, nagyon olcsón és nagyon méltatlanul, eladta magát, s amit most más szavakkal, de az idézett Szavakkal is, énekel, mindössze ezt jelenti:

Túri vásár sátor nélkül...

Ez a vásár, zsidótlán zsibvásár, egész rosszul végződött Kosztolányira nézve, aki az összes székek között, melyekre tudvalevőleg nem lehet egy költői lélekkel ülni, abszolút a pad alá esett. A pad alá: ez csak Kosztolányinak volna baj. De pont a köpörládába: ami már nekünk is baj, akik féltő gonddal néztük, ki hová esik a nagy potyogásban. Kosztolányi a *Nemzeti Újság*ba hullott. Kimoshatatlan.

A MÁSIK ADY *vagy* **Endre és Lajos**

Ez a két név már így volt együtt a magyar történet folyamán. Akkor úgy volt, hogy valakik valamiért megölték Endrét, és Lajos, a lovagias magyar, elment és bosszút állt érte. Történetírók és költők köteteket írtak a dologról. Utólag azonban meg kell állapítani, hogy Lajos, a lovagias magyar, olasz volt, noha Nagy Lajos néven a magyar királyok közt van elkönyvelve, s csak így magyarázhatom ma azt, hogy lovagias volt. Endre és Lajos históriája ma másképp bonyolódik. Endre költő volt; a magyar irodalom egyik legnagyobb költője; Ady Endrének hívták. A forradalom költője volt. Ez természetes. A nagyok nem az ellenforradalom számára születnek. (Amiből még nem következik az, hogy akik a forradaloméi: azok mind nagyok.) Ez a magyar óriás: kálvinista volt, mint általában a magyar óriások többnyire, ezt csak azért kell megállapítani, mert napjaink számára fontos. A kurzusnak nehéz dolga van ezzel a megmérhetetlennel és elérhetetlennel, mert ez élőhalott volt már az első forradalom kitörtekor, és még az első forradalom folyamán testi halált is szenvedett. Nem kompromittálhatta magát a forradalmakban. Ha élne, vagy erdélyi birtokán élne, vagy Bécsben élne, vagy – ha otthon élne még – akkor börtönben ülne. De mert meghalt, a kurzus nem szabadulhat tőle olyan olcsón, hogy egyszerűen kitagadja a magyar irodalomból. A kurzus nagy íróinak nincs ugyan közük Adyhoz, Gárdonyi, az egi pipa, és Herczeg, a hűvösvölgyi dritte-szorte, nem tartanak vele semmi rokonságot, de azért a kurzus tudja, hogy rossz üzletet csinálna, ha Adyt is leoperálná a megcsonkított magyar literatúráról. (Úgy látszik, azt az egyetlen igazán író, akinek tényleg volt összefüggése Adyval, sőt – Ady ismerősök megértene – annyira volt, hogy kurzus-íróvá tudott vetemedni, de mert író akart maradni, nem maradhatott kurzusíró: Szabó Dezsőt a kurzus már agyonütötte. És, sajnátságos viszonyok, ezt csak a kurzus ellenfelei sajnálják, akiknek fáj ugyan Szabó Dezső aljassága, de mégis szeretettel néztek feléje, mert ez a gazember közülük való volt: tehetsége volt neki.) Az Ady- kérdésben a

kurzus úgy segített magán, hogy rekvirálta magának Adyt. A tetvek kimondták, hogy az ember, akinek a testén éltek, s aki, míg élt, az ő agyoncsapatásukkal foglalkozott csupán, vér az ő vérükből. Jó. Ez politika, ez ellen egy szót se lehet szólani. Az ítélet egyik kimondója, egy legszürkébb Ady-tetű, ama Lendvai István, aki azért mondhatta ki a megfordított ítéletet, mert ami vér az ő véres-szájú, de vértelen költészetében van, azt ő tényleg Ady Endréről szítta. Tehát ha ő nem is vér az Ady véreből, mert tetű és ember mégsem azonosak, mégis tény, hogy őbenne van még, nem az ereiben, hanem a beleiben, vér az Adyéból. majd ha az emésztési folyamat véget ér, akkor már nem lesz.

Nos, Ady Endrének, a legnagyobb magyar költőnek volt egy öccse is. Ady Lajosnak hívták. Hogy egy költőnek öccse van, arról a költő nem tehet. A költő anyaméhből is születik s nem akadályozhatja meg, hogy ugyanaz az anyaméh másik magzatnak is ne adjon életet. A költőnek rendesen – ritka kivételekkel – szellemileg annyi köze van öccséhez, bátyjához, amennyi a pelenkájához vagy a cipőjéhez. Esetleg még annál is kevesebb. Mégis a költő nem akadályozhatja meg, hogy nevének fénykoszorújából sugár ne hulljon öccse-bátyja, komája sugártalan fejére. Az emberek olyan ostobák! Ha valamely adylajost látnak valahol, nem tudják megakadályozni magukat, hogy a bennük levő bűdös kis családi ösztönből kigőzölgően ezt ne susogják: „Az Ady Endre öccse ez!” S akinek nem adatik Ady Endrékkel érintkeznie, boldogan szürcsöli azt a pótitalt, amit jobban is kibír a hasa, az adylajost, a költő rokonát. Ez az adylajos tanár volt valahol vidéken. Ady Endre neve előrelódította a pályáján, igazgató, majd főigazgató lett. Aztán Ady meghalt és Lajos élve maradt. Ady Endrének csak zsenije volt, Lajosnak érdekei is vannak. És Lajos – természetesen, így szokott ez történni – az ő rühös érdekecskéjét Ady Endrén keresztül érvényesíti. Hiszen rossz néven sem lehet ezt venni egy ilyen atkától! Hogy ezek az örökös örökösök kiárusítják a Rokontalan örökségét, az rendjén van. De hogy a maguk piszok lényével – amelyről ugyan nem tehetnek – össze is fenik a szent örökséget: az már nincs rendjén. Tessék elolvasni az alábbi sorokat: „A *Képes Krónika* egyik legutóbbi számában Lendvai István rámutatott arra, hogy Ady Endrét még eltévelyedéseiben sem lehet összehasonlítani a Heinrich Heine néven ismert Chaim Buckeberg nevű destruktív költővel.” Amint látni méltóztatik, itt nagyarányú sír-hiénizmus kezdődik. Nem a kritika miatt, amely e sorban Adyn is, Heinén is gyakoroltatik. De hogy egy ilyen Lendvai nevű magyar kurzusköltő, akit tulajdonképpen Lehnernek hívnak, s akinek vérség alapján sincs köze a magyarsághoz, mert egész habitusában ma sem egyéb egy vidéki német, katolikus legényegyleti, rossz agitátornál, ez egyszerűen „rámutasson”, hogy Ady költészetének a leglényege, a forradalmiság, szimplán eltévelyedés, azt nehéz lenyelni, ha már az ember lenyelte is, hogy a másik zseninek a zsidóságát, amely olyan érdekesen, és ragyogóan és gyalázatosan nyilatkozik meg műveiben és életében, egy ilyen kurzus-paccni azon át közelítse meg, hogy Heinét Chaim Buckeberg nevű destruktívnek nevezi! Ám a keresztény suszterlegény, a dikics-Lendvai, a csiriz-Lehner megteheti. Konstatálni kell, hogy neki még van valami köze Adyhoz. Tehát sírfertőző jogai is vannak. Azonban Lajosnak nincsenek. Mégis ezt olvashatom tovább: „A cikk alkalmából Ady Lajos főigazgató, a halott költő öccse, levelet intézett Lendvai Istvánhoz, amelyben megköszöni neki az Ady-probléma döntő, végleges megmagyarázását. Ady Lajos ugyanis nemcsak a költő öccse, hanem magyar úr is, hadadi és diósadi Ady Lajos, tehát aljasabb minden költők minden pereputtyánál, akiket a világirodalom ilyen családi-ügyeiben aljaskodni láttunk. A magyar úr ahelyett, hogy korbácsot fogna és végigveme vele a „keresztény” suszterlegény orcáján és orcátlanságán, „levelet intéz”. És megcsókolja a kezét, amely Ády szellemi örökéhez mert nyúlni Héjjas herélőkésével. S mit tesz azután? Azután ezeket írja:

– „Egyébiránt új és sokakra bizonyos meglepő megállapításaihoz nekem azóta perrendszerűen értékesíthető bizonyítékaim vannak a kezeim között, amelyeket készülő

Ady- életrajzomban fogok közzé adni. Még egyszer köszönöm Önnek, hogy a magyar tehetségek szolidaritásával nem engedi Ady Endrét – néhány nem fontos és nem jelentős verse ürügyén – a keresztény újságok olvasóinak köztudatában a galileisták házi költőjévé lezülleszteni”.

Drága Úristen, kit költők találtak ki, aki vagy és nem-vagy, és így nekik, akik nincsenek és vannak, egyetlen rokonukként számíthatsz, hogy engedheted meg azt, ami a fentebbi sorokban tobzódik? Perrendszerű Ady! Bizonyítékos Ady! Ahelyett, hogy ez a Lajos idejében megdőglött volna, aminek következtében Ady Endre nyilván egy nagyszerű halál-rajzot adott volna róla, ahelyett Ady Endre pusztult el, és az adylajos ad perrendszerű életrajzot felőle. A halott élő az élő halottról! A nincs a vanról! Az evő a Levőről! Ady és Lendvai! Ady és a keresztény újságok olvasóinak köztudata! O, nincs élet a síron túl! Ha volna, ha csak egyetlen egy kivételes és soha-vissza-nem-térő kísértetjárás erejéig volna, akkor a halott költő szelleme kilendülne gödréből és megfojtaná ezt a disznót, ezt a főigazgatót, a magyar ugarnak ezt a dögdudváját, mely pocsolós Ért mellett, a költő kertjében termett, nap felé forduló, napszerű és nagyszerű vérvörös virágok árnyékában. De csitulok, mert még tovább kell olvasnom: „A levél nemcsak Babits Mihálynak csattanós válasz, aki a *Nyugat*-ban Ady- gyalázással vádolta meg Lendvait, hanem...” Itt abbahagyom az olvasást. Boldogtalan Babits, akinek, minden szégyeneneken felül, meg kellett érnie azt is, hogy csattanós választ kapjon, amikor – egyetlenül, akinek joga van ehhez – kiáll Ady emlékét megvédelmezni egy redves ady-epigonnal szemben! A költőkortársnak be kell fognia a száját, mert a főigazgató beszél. Goethe hallgasson Schiller ravatalánál, mert megjött Schiller öccse, Schiller-Kosz Lajos, udvari tanácsos, kamarai titkár, és a Wallenstein-trilógiáról akar perrendszerű nyilatkozatot elhelyezni halott bátyja katafalkjánál!

Ez folyik otthon.

Ez!

PORZSOLT KÁLMÁN

A magyar írók Porzsolt Kálmánnak hívják, és – nehogy tévedés legyen – előrebocsátom, hogy sem én, sem a keresztény kurzus nem tartjuk magyar írónak. Én azért: mert nem író, a keresztény kurzus azért, mert nem keresztény. Én nem tévedek, mert Porzsolt Kálmán csakugyan nem író, a kurzus téved, mert Porzsolt Kálmán csakugyan keresztény. De az a kurzus baja éppen, hogy téved. Porzsoltról azt hiszi, hogy zsidó, önmagáról azt hiszi, hogy keresztény. Pedig ez sem igaz. A kurzus nem keresztény, csak Porzsolt hiszi róla, hogy az; s ő is csak azért hiszi, mert azt hiszi, hogy a kurzus őrá is azt hiszi, amit ő a kurzusról hisz, ha ő azt hiszi, amit a kurzus őrá nem hisz. A tévedések e játéka, melyet sajnos nem Sekszpír, csak Porzsolt foglalt írásba, a nyilvánosság előtt játszódott le, s a következő fejezetei voltak: Porzsolt Kálmán felolvasást akart tartani Debrecenben, mikor a románok ott voltak. Jó. A románok megkérdezték tőle, mit akar felolvasni. Jó. Porzsolt azt mondta, hogy egészen modern és nem nacionalista dolgokat. Jó. A románok nem hitték el, és nem adták meg az engedélyt a felolvasásra. Nagyon jó. Aztán Porzsolt újra felolvasást akart tartani Debrecenben. Ez is jó. A románok már nem voltak ott. Ez is jó. A magyarok nem kérdezték tőle, mit akar felolvasni. Ez se rossz. Porzsolt azt mondta, hogy egészen ósdi és nagyon-nemzeti dolgokat. Nagyszerű. A magyarok nem hitték el, és nem adták meg az engedélyt. Ragyogó. (Ezt az összefoglalást én írom, nem Porzsolt.) Porzsolt

másképpen foglalta össze a dolgot, s éppen ezt a másképpent akarom az olvasónak megmutatni. A keresztény lapok tapsoltak és kiabáltak, mert a zsidó Porzsoltnak ez a sérelem érte, a zsidó lapok méltatlankodtak és hallgattak, mert a keresztény Porzsoltnak így meggyalázták. Porzsoltnak pedig, a magyar író, így nyilatkozott: „Igen tisztelt Szerkesztő Úr!” Ez nem én vagyok, hanem Milotay kollégám, akit ezennel üdvözlök. „Miután az *Új Nemzedék* téves információ alapján írt debreceni vendégszereplésemről, kérem, legyen kegyes e pár sort közölni.” Noha én nem írtam téves információ alapján, mégis leszek kegyes. A téves információ alapján Porzsoltnak Kálmán ír, akit úgy informáltak, hogy vendégszerepeit Debrecenben. Én tudom, hogy ezt nem tette, mert hiszen nem olvasott fel. „Előadásom engedélyét a rendőrség azzal az indokolással vonta vissza, hogy az nem felel meg a keresztény nemzeti iránynak, és tüntetés várható. A rendőrség tévesen volt informálva.” Már megint! De ez esetben igaz van Porzsoltnak. A debreceni rendőrség úgy volt informálva, hogy egy író akar felolvasni, aki zsidó. Igaza van Porzsoltnak: felolvasni egy keresztény akart, aki nem író. „Elterjesztették ugyanis rólam, hogy „zsidó és szabadkőműves” vagyok, pedig csak a legközelebbi lexikonig kellett volna fáradni...” vicces, mi? „... annak megállapítása végett, hogy születésemmel fogva sem lehetek más, mint „keresztény” és „nemzeti””. Porzsoltnak ugyan macskaköröm közé írja nemcsak azt, amit mint álhírt idéz, hogy „ő zsidó és szabadkőműves”, hanem azt is, amit ő maga mond magáról, hogy t. i. „keresztény” és „nemzeti” – mert ez a magyar író annyira nem tud írni, hogy ez a nemtudása még az írás technikájára is kiterjed: nem tudja használni az írásjeleket – de én erre a tere nem követhetem. Nem idézem az idézőjeleket, nehogy kiderüljön idétlenségük. Megállapítom, hogy porzsoltnak macskakörmeiből számfűlek dugják ki orrukát, s e képzavarért bocsánatot kérve tovább megyek, s azt mondom, hogy a lexikonból sem azt, hogy Porzsoltnak keresztény, sem azt, hogy nem zsidó, sem azt, hogy nemzeti, sem azt, hogy nem szabadkőműves, megállapítani nem lehet. Csak a legközelebbi lexikonig kell elfáradni – vicces, mi? – ennek megállapítása végett. A lexikon első adata, hogy Porzsoltnak: író. Ez benne áll a lexikonban, és mégsem igaz. Miért volna igaz az, ami nem is áll benne: hogy keresztény? Benn-állhatna ugyan a lexikonban, hogy Porzsoltnak nemzeti; de nem áll benne. Nem állhatna ugyan benn, hogy szabadkőműves: de mégis az. Ez mind nem szégyen ugyan: de miért ne lehetne akkor megmondani? Miért kell Porzsoltnak nemcsak a róla a lexikonban levő adatokról, hanem sajátmagáról is rosszul informálnak lennie? „Ugyanilyen alaposággal ítélte a rendőrség egy meg nem hallgatott és el nem olvasott, mert soha meg nem írt előadásról...” A magyar író e mondatából az derül ki, hogy a debreceni rendőrség nemcsak meg nem hallgatta és el sem olvasta, hanem meg sem írta Porzsoltnak előadását. Állítás, amelyben Porzsoltnak, mert nem tud írni, igaz van. Azzal, hogy nem tud írni, azzal fejezte ki magát helyesen. Ez egy Pékár ez a Porzsoltnak! Miről is beszél? Egy előadásról, „... melyet egy plakát s az oláh cenzúra számára rég készített és épp azért az igazi szövegtől szándékosan eltérő jegyzetek után akart a rendőrség megismerni”. Ebben a mondatban Porzsoltnak már homályosabban nem tud írni, de én azért megértem. Azt mondja, hogy a jegyzet, amit az oláh cenzúrának akkor felolvasása szövegéről adott, szándékosan eltért a felolvasás szövegétől, s én azt mondom, hogy a nyilatkozat, amit most ad a jegyzetről, szintén szándékosan tér el az akkori jegyzet szövegétől. Mert biztos, hogy akkor nem az oláh, hanem a román cenzúrához címezte a jegyzetet. Itt szándékosan téved Porzsoltnak; később, mint látni fogjuk, szándéktalanul. „Hogy mit akarok előadni, tőlem Debrecenben egyetlen hatóság sem kérdezte.” Én sem kérdeztem volna. Az *Új Nemzedék* biztosan nem kérdezte. Porzsoltnak mégis megmondja: „Előadásom első része a kommunizmus elleni s a nemzeti irány melletti agitáció, a nemzeti hadsereg s a területvédelem céljaira való adakozásra buzdítás...” ezt bizony meg lehetett volna hallgatni, gyerekek! „... Horthy kormányzó ünneplése...” fiúk, ez se

lett volna érdektelen „... Károlyi bírálata s Friedrich, Huszár, Mikes püspök, Rubinek s másoknak a kommunisták börtönében velem együtt átélt szenvedéseiről szólott;...” Itt megállók és megmondom, hogy e mondatnak, még mielőtt széttéptem, sem volt se keze, se lába, se füle, se farka, de mégis skandalum, hogy azért, mert akadt egy bolsevik ökör, aki azt hitte, hogy Porzsolts túsznak való, azért nekem tényleg szenvednem kell Porzsolts mondatainak börtönében attól, hogy Porzsolts a kommunisták börtönében nem szenvedett, hiszen ha a jó kommunisták csak annyira kicsavarták volna Porzsolts kezét, amennyire ő kicsavarta e mondatot, amelyben a kommün alatti szenvedéseiről beszámol, akkor Porzsolts soha életében tollat a kezébe nem foghatott volna.

Így ellenben fog, és ezt írja vele: „Nem a szabad szerelem mellett, hanem ellene beszélek, nem a vallás mellett, hanem ellene...” Hé, hé, Kálmán bácsi! elírta magát, téves információ alapján! Maga ugyan a szabad szerelem mellett és a vallás ellen agitált azelőtt, de most ezek közül az egyiket le kellvén tagadni, nemcsak az elsőt tagadta le, hanem a másodikat is megcáfolta. Az igazságot kellett volna kifordítani, egy kifordított mondatban, amely így hangzott volna: Nem a szabad szerelem mellett, hanem ellene beszélek, nem a vallás ellen, hanem mellette – de erre már nem futotta az ími-nemtudásból, tehát atyus nem az igazságot fordította ki, hanem a hazugságot, s ezzel az *Új Nemzedék*nek adott igazat, amely néma megvetéssel közölte Porzsolts e nyilatkozatát. Miért higgye el Porzsoltról, hogy igazságot hazudik, mikor, szemmel láthatólag, csak hazugságot igazol? Miért hozná rendbe a két ellene ügyét, mikor maga Porzsolts, ha marhának nem hímnemű, hanem nőnemű volna, s írások helyett egy borjút ellene, amely ott bőgögetne mellette, akkor sem tudná, mi a különbség a mellette és az ellene között. Miért ne vesse meg ez a lap az író, aki még akkor is ünnepelni akarja Horthyt, amikor ezt nem engedik meg neki, ahelyett, hogy akkor se ünnepelné, mikor ráparancsolják? Igaza van az *Új Nemzedék*nek: ahhoz utolsó magyar írónak kellene lennie ennek az első magyar porzsoltnak, aki, mikor egy dézsa moslékot öntenek a fejére, dicsekedve jelentkezik, hogy nem a mosléktól lett piszkos, hanem már eredetileg is moslékos volt, s ha valaki az ellenkezőjét állítja, akkor rosszul van informálva. Ebből látszik, hogy a magyar irodalom helyén jelenleg ól van. De ez jól van.

STOCKER

– Nagy hatalom van a kezemben! Vigyázzon!

Így fenyegette meg Stocker, a népbiztosok pörének tárgyalási elnöke, Kéri Pált, akit tanúképpen hallgatott ki a március 21-ét megelőző eseményekre vonatkozóan. S miért fenyegette meg a Nagyhatalmú ilyen szokatlan módon Kéri Pált? Mert, mint a Nagyhatalmú mondta, feleselt! Ah, Kéri Pál feleselt Stocker Antallal. Orcátlan és rossz modorú ember lehet ez a Kéri Pál, hogy nekiáll Stockerrel feleselni! De nem: Kéri udvarias és európai. Nyilván nagyon jól megy neki, azért felesel. Hát nem. Most már tizenötödik hónapja ül Budapest különböző börtöneiben, és még százhat hónapja van hátra, mert Surgoth tíz évi börtönre ítélte egy hírlapi cikkéért. És, ha így tárgyalásra viszik, a karcsú, finom és gyöngye testű entellektüelt, aki még tudócsúcshurutos is tetejébe, mindig megláncolják, és kezén-lábán láncsal áll a bíróság előtt. Ezt ugyan semminő törvény vagy szabály elő nem írja, de akik a mostani törvénykezés cirkuszát játsszák a kurzus publikuma számára, azok jól akarják kiszolgálni az éhes szemeket, s Kéri Pált mindig láncra verve vonultatják fel, mintha a szuronyos fegyőr nem volna elég a háta mögött. Lám, nem elég. A cellából jön, fegyőrrel jön, kezén-lábán láncsal

jön s mégis felel a Nagyhatalmúval! Nem is a saját ügyéről van szó, hanem a népbiztosokéről, ő nem is vádlott, csak tanú, tehát védekeznie sem kell, csak vallania, és mégis felel. Vajon felel-e? Túrhetetlenül. Így: Azt kéri tőle: mondja el a március 21-ét megelőző napok történetét, a hatalomnak Károlyi részéről történt átadását. S akkor – ez a megátalkodott! – nem azt mondja, hogy Károlyi, a hazaáruló, előre megfontolt hazaárulási szándékkal, azért, hogy hazáját megfojtsa, orozva átnyújtotta a hatalmat a bolsevistáknak, akiknek abszolút nem lett volna muszáj átnyújtani semmit, hanem – a megátalkodott! – azt merete mondani, hogy Károlyi már nem volt ura a helyzetnek, a munkásság és az utca és a Vyx-jegyzék által fölkorlácsolt közvélemény döntött, és Károlyi éppúgy kénytelen volt e döntés előtt meghajolni, mint bárki más. Ilyesmit mondott Kéri Pál, s ezt nem túrhette Stocker. Hogyan is túrhette volna? Ok már elintézték maguk közt, hogy forradalom Magyarországon sem kettő, sem egy: nem volt. Forradalomról csak akkor beszélnek ők, ha a külföld elől el akarják hazudni mostani tömeggyilkosságaikat. Akkor Apponyi Alberttől elfelé, azt mondják, hogy a mézárások érthetők a két forradalom által lázassá lett levegőben. Különben pedig: néhány csirkefogó összeállt, megbontotta – Budapesten – az olasz frontot, amely, nélkülük, még ma is állna, s mind-a-mai-napig folytatta volna a dicsőséges háborút, s nemcsak az olaszokat verte volna meg, hanem megverve az olaszokat, átment volna a Balkánra, Franchet d'Espérey hadseregét megverni, majd onnan a flandriai frontra vonult volna angolt és amerikaiakat megverni, szóval térdre kényszerítette volna az ereji végén vonagló antantot, s ezzel a világtörténelemnek, mely, tudjuk, egészen piciny narancs-héjakon fordul, más irányt adott volna. S akkor nem lett volna sem Károlyi-forradalom, sem Tanácsuralom, sem Trianoni Béke, sem Csonkamagyarország. Ezt ők már így összeállították maguknak. Ennek a koncepciónak a nevében üzik politikájukat, írják lapjaikat, állítanak elő könyveket és – ez a legfőbb – mondanak ki törvényszékeiken ítéleteket. Aki nem e koncepció szerint látja a múltat, az – nagyon egyszerű – felel, s azt figyelmeztetni kell, ha még-úgy szurony áll is a háta mögött, ha még-úgy láncot hord is a kezén: hogy ne feleljen az Elnökkel, ne legyen olyan véleményen, amilyen van, hanem nézze úgy a történetet, ahogy a Nagyhatalmú nézi. Mert az éppen a Nagyhatalmúnak a Nagy Hatalma, hogy nemcsak halálos ítéletet mondhat, fegyházat oszthat ki és sötétzárkára ítéltet, hanem, hogy a történetlátását is rá tudja kényszeríteni az előtte-állókra.

Mindegy, hogy a Stocker történetlátása egy olyan élet közege át alakult ki, amely élet, minden törvénykönyv szerint, csak és kizárólag arra való, hogy fegyházban fejeződjön be. (A Stocker életéről beszélek és pedig nem az 1919 óta élt s vérbűnökkel fertőzött életéről, hanem arról a redves bűnhalmazatról, ami egészen odáig Stocker élete volt.) Mindegy, hogy a legkurtább kurtakocsmában nem ülhet össze még pityizálni sem egy entellektüel egy olyan elmenívőjú lényel, amilyen ez a Stocker. Mindegy, hogy erkölcsi szempontból a kutyámat sem csuknám egy ólba Stockerrel, nehogy a kutyám morálisan az őt mint kutyát megillető állati mérték alá süllyedjen. Mindegy. Stocker történetlátása mégis kötelező tantárgy. Adatott néki nagy hatalom arra, hogy kötelezővé tehesse. Ha Kéri Pál, a tanult, a tudó és látó, nem akart meghengergőzni Stocker szellemi pocsolyájában, akkor huszonöt botot kap, s fekete zárkát, koplalással súlyosbítva. Tessék csak ismét a Cserny Jóska asztalra kitett revolverére gondolni! Volt-e az ilyen rémes? A vádlott akkor mindig ezt gondolhatta: „Ez a háborúból ideszakadt ember, ez nem is érti, mit beszélek én, s ez nem is tud egyébre gondolni, csak arra, hogy engem halálba kergessen. És ebben sem törvény, sem semmi a világon nem korlátozza!” De Stocker: bíró. Stocker nem a háborúból jön, hanem az iskolákból, amiket elvégzett, a bírói praxisból, amely mögötte áll, a könyvek, a törvények, a megfontolások és mérlegelések világából. S mégis nemcsak a testemet akarja cellába szorítani, hanem az agyamat akarja présbe tenni, és ragaszkodik hozzá,

hogy az csorogjon a présből, ami neki tetszik. Elképzelhetetlen gyötrelem ez. Milyen hatalmas lehet az élet szeretete az emberekben, ha még egyetlenegy sem akadt, még akkor sem, ha tudta, hogy Stocker halálos ítéletet fog mondani rá, aki felszökött volna a dobogóra, s a pusztá két markával addig szorította volna vissza a bíró-bestiába a párát, amíg e szörny a két szorító maroktól, ő maga pedig fegyörök és csendörök szuronyától ott nem dögölt volna, a lelki iszonyoknak abban a bünbarlangjában, amit tárgyalóteremnek neveznek. De ez nem történik meg. Emberek vagyunk, s végeredményben a Stockerok azért nem győzhetnek le bennünket, mert szeretjük az életet. Én is ültem a tárgyalóteremben a másik dúvaddal, Surgothtal, szemben, s kibírhatatlan volt, amit ez a Sátán ott, előttem művelt, és nem volt lánc a kezemen, és nem volt szuronyos őr a hátam mögött, az életem árán egész biztosan eljuthattam volna ahhoz az emberen túli gyönyörűséghez, hogy a Surgoth arca a két összekapcsolt tenyerem felett kéküljön át a halálba, és gyáva én is, nem adtam az életemet ezért a gyönyörűségért. Nagy hatalom volt a kezemben. És nem éltem vele. Mi nem tudunk élni a nagy hatalommal, csak ők tudnak élni vele, s ezért ők mindig kisiklanak a mi kezünkből, s mi mindig az ő kezükre kerülünk. Mi nem fogjuk meg őket, noha bennük, a testükön túl, semmi sincsen; ők megfojtanak minket, noha tudják, hogy ami bennünk van, azt nem lehet megfojtani. De azért mindig megpróbáljuk újra meg újra, s ezért van nekünk száz halottunk, amikor nekik csak tíz van. De azért lesz nekünk millió élők, amikor nekik már egy sem lesz. Mi vagyunk a megölt élők, ők a megöletlen halottak. S mi kórusban kiáltjuk feljüket, bár hangunk csak szorongó álmuk burkát tudja átütni:

– Nagy hatalom van a kezünkben! Vigyázzatok!

SURGOTH ***Mint bíró***

Érdekes írásokat olvasok a magyar lapokban a Cserny- különítményről. Hogy mennyi tagja volt és mennyi fegyvere és hogy mennyi áldozata. Ez különben nem is igaz. Ez utóbbiról nem áll semmi a cikkekben. De nagyon helyeslem, hogy a magyar lapok nem nyugosznak bele a különítményvircsaftba. Hogy leleplezik. Hogy mindent megtesznek, ami csak tőlük telik arra, hogy a Cserny-féle különítmény tovább ne garázdálkodhasson ártatlan, becsületes emberek veszedelmére. Tulajdonképpen – nem vagyok kegyetlen ember, de azért mégis: – ezeket a Csernyéket föl kellene akasztani...

Ja igaz, most mondja a feleségem, hogy Csernyék már föl is vannak akasztva. Hát ebbe már bele kell nyugodni, de azért mégis meg kellene büntetni valahogyan ezeket a Csernyéket. Nem lehet azt tűrni, hogy olyan vérszopók és kegyetlenek voltak, és legalább tíz embert meg is gyilkoltak. Megtorlatlanul az ilyesmi nem maradhat. De most mondja a feleségem, hogy a Csernyék dolga nem is maradt megtorlatlanul, mert azt, hogy Csernyéket felakasztották, megtorlásnak is lehet tekinteni. Jó, jó, Anyuskám, de ott éltek a Batthyány-palotában, eltorlaszolták az utcát és az ember borsódzó háttal mert csak arra járni. Hogy jön az ilyesmi egy világvárosba? El lehet tűrni ezt? Nem kell ez ellen csinálni valamit? Erre a feleségem azt mondja, hogy nem is túrték, hiszen felakasztották őket. Ebben van valami, de azért engem mégsem hagy nyugodni a dolog. Nem lehet napirendre térni az ilyesmi fölött. Igaz, hogy azóta már több mint egy esztendő múlt el, és az is igaz, hogy ezalatt az esztendő alatt felkötözték a Csernyéket. De, például, kérem, mi van a szakácsukkal? Ezeknek a Csernyéknek volt egy szakácsuk is, aki főzött rájuk! Az elvette-e a méltó büntetését? Ahogy fölteszem ezt a

kérdést, eszembe jut, hogy jelen voltam egy törvényszéki tárgyaláson még 1919 januárja előtt, ahol Surgoth volt az elnök, Csernyék szakácsa a vádlott, én a hallgatóság egy tagja. Csernyék szakácsa kistermetű, imbecillis ember volt, Surgoth nagytermetű, éles-eszű.

A vád a szakács ellen csak az volt, hogy főzött Csernyéknek, tehát „a Csernyecsoporttal gyilkosságra szövetkezett”, vagyis bűnsegéde volt gyilkosságaiknak. Az imbecillis vádlott elismerte, hogy főzött Csernyéknek.

– Miért főzött? – hangzott a kérdés.

– Mert én voltam a szakács.

– Miért éppen maga volt a szakács?

– Azt nem tudom, kérem.

– Mindig szakács volt maga?

– Nem, kérem.

– Na látja! Hát mi volt azelőtt?

– Azelőtt asztalos voltam.

Surgoth diadalmasan kiegyenesedett:

– Szép kis szakács egy asztalos! Maga is Lenin-fiú volt, de magának szakácsi volt a rangja.

– Nem, kérem, szakács voltam.

– Hiszen most vallotta be, hogy asztalos volt!

A vádlott lecsüggesztette a fejét. Hogy találjon ki ő ebből az útvesztőből?

– Vagyis – vette fel a szót Surgoth – magát Csernyé megvette szakácsnak?

– Nem, kérem – mondta félénken a vádlott.

Surgoth száján kaján mosoly:

– Hát ki tette meg?

– A kapitány úr.

Surgoth felujjong:

– A kapitány úr? A kommünben nem volt kapitány úr. Mindenki elvtárs volt! Melyik elvtárs tette meg magát szakácsnak?

– Az a kapitány úr nem volt elvtárs.

– Hát micsoda kapitány volt?

– A Szent István hajó kapitánya. (A hajó nevére én már nem emlékszem.)

– Mit keresett maga azon a hajón?

– Szakács voltam, kérem.

– Ú-úgy? Szakács a hajón?

Védő nem volt, aki kérdezzen. Surgoth csendesebb lett, de megpróbálta megfojtani a vádlottat:

– Kisegített a konyhán. Az nem szakács még.

– Szakács voltam, kérem.

Surgoth rárivall a vádlottra:

– De miért volt szakács?

– Mer' mikor 1914-ben a hajóra bevonultam, a kapitány úr szakácsnak tett meg.

Surgoth benéz az iratokba. Baj van. Ott is ez áll. Még egyszer nekirohan a

vádlottnak:

– Szóval, Cserny tudta, hogy maga olyan ember, aki mindenre kapható, ezért vette oda maga mellé?

– A Jóska, kérem, szintén azon a hajón szolgált, s mikor eljöttünk Pólából, akkor mondta, hogy én csak főzök tovább is rájuk. És én végig főztem is.

Surgoth újabb rohamra indul:

– Szóval, maga csak főzött? Nem vett részt a kirándulásokon?

– Én szakács voltam, nekem főzni kellett. Mindenki megmondhatja.

Surgoth megint az írásokba néz. Hm. A tanúk így vallottak. A vádlott szerényen hozzáfűzi:

– A Jóska is mondta a tárgyaláson, hogy én voltam a szakács. Nagyon szerette a kosztomat.

– Ne beszéljen, ha nem kérdezem.

Még egy roham:

– De fegyvere csak volt magának?

A vádlott elbámul:

– A konyhába?

Surgoth gúnyosan:

– Hát csak főzőkanala volt? Mi? Csak főzőkanala? He?

– Avval főztem, kérem.

– De mikor este hazament, akkor csak vett revolvvert magához?

– Miért vettem volna kérem? Az Andrássy út másik sarkán lakok.

– De akkor olyan idők voltak, hogy mindenki félt fegyver nélkül kimenni az utcára!

– Én nem féltem, kérem. Este fél nyolckor mentem haza. Kitől féltem volna én akkor?

– Ne kérdéseket tegyen fel.

Vádlott bambán hallgat.

Surgoth még utoljára lecsap, gúnyosan:

– Fegyvere nem volt, és nem hallotta a jajveszékeléseket a pincében?

– Nem hallottam, kérem.

Surgoth borzasztó gúnyval:

– Egész éjjel kínozták az embereket és maga nem hallotta?

– Este fél nyolckor hazamentem, kérem, mindenki mondhatja.

– És ha nappal kínozták őket? Mert akkor is kínozták őket a pincében.

A vádlott eltátja a száját.

Surgoth most összeszorítja a hurkot. Szinte vijjogva:

– Hol az a konyha?

– A második emeleten.

Némaság.

A hallgatóság kínosan fészkelődik. A bíróság visszavonul és öt percnyi szünet után kihirdeti az ítéletet.

Cserny szakácsa *kilenc* hónapot kapott. Ezzel a megokolással – szó szerint! „bár beigazolást nyert, hogy vádlottnak fegyvere nem volt, a bíróság nem zárkozhatik el

ama megfontolás elöl, hogy gyilkosságra nem csak fegyverrel lehet szövetkezni, hanem bárminő *egyéb* eszközzel is”.

A kurzus egyik mellettem ülő újságírója hozzátette halkán, öngúnnyal:

– Szóval: főzőkanállal is.

Mint védő

Most a hűvösvölgyi rablógyilkost védi, mint a magyar lapokból elolvasható. Igen. Surgoth, a vérbíró, aki iszonyú ítéleteket mondott azok ellen, akik a Kommün idején a „magát proletárnak nevező népréteg” nevében a hatalmat gyakorolták. Igen, Surgoth sohasem azt mondta ítéleteiben, hogy „proletariátus”, mert ő nem ismerte el, hogy proletariátus volna – hiszen a törvény előtt minden állampolgár egyenlő –, hanem úgy formulázta, hogy „a magát proletárnak nevező népréteg”. Így mondta ez a magát bírónak nevező vadállat, akinek a lelkén több magyar munkás-vér szárad, mint a többi gyilkosén együttvéve. Egymás után fábrikálta ítéleteit, de a fehér terror kormánya nem volt kellőképpen hálás vele szemben. Címet adott ugyan a vadállatnak – méltóságos úr lett hamarosan –, de elég bőséges megélhetést nem. Ennivalót még csak valahogyan, innivalót azonban nem. Surgoth ugyanis (mindenki tudja Pesten) iszik és a tárgyalásokat (mindenki tudja Pesten) tökrészezen vezeti; ítéleteit, amelyek életről-halálról szólottak (mindenki tudja Pesten) teljes alkoholmámorban mondta ki. Nos, a bor is, a pálinka is, drága most nagyon, és Surgothnak kezdett nem telleni annyi italra, amennyivel öntudatlanra ihatta volna magát bírói működése közben. Pedig amit Surgoth csinált és továbbra is csinálni akart, azt józanul cselekedni nem lehetett. Azt még a Surgoth baromi lelke sem bírta józanon. Surgoth tehát levonta a konzekvenciát. Nem azt, hogy nem iszik ezentúl, hanem azt, hogy nem ítélkezik. Letette a bírói talárt, amely már nem gonoszságtól fekete volt ő rajta, hanem vértől vörös, és elment védőügyvédnek. Mint bíró letette a süveget, hogy, mint ügyvéd, újra kezébe vehesse a pálinkásüveget. És pénzes rablógyilkosokat véd a törvényszék előtt.

Mi ez? – kérdezik azok, akik azt hiszik, hogy a magyar polgári társadalomban legalább polgári értelemben vett igazság elképzelhető. Hát egy bíró, aki eddig a bűnt üldözte, beállhat a bűn védelmezői sorába? De, ha jobban a fenekére nézünk a dolognak, meglátjuk, hogy Surgoth következetes volt, és hű maradt magához. Mert mint bíró kit képviselt ő? A magyar uralkodó osztály rablógyilkos államát. Kikkel szemben? A védekezni nem tudó ártatlan áldozatokkal – a munkásokkal – szemben. Vagyis, a bűn nevében örvengött a büntelenekkel szemben. Olcsón. Az állami hivatalnok aránylag kis fizetésén tengődve. Ugyanezt cselekszi most, bőven megfizetve. Most is minden esetben adva van egy rablógyilkos, aki fizet, és adva van egy kifosztott, száját kinyitni nem tudó hulla. Surgoth most is a rablógyilkos mellett áll és az áldozat ellen fordul. De az egyéni rablógyilkostól több pénzt tud kicsiholni, mint amennyit a Magyar Állam nevű rablógyilkostól kipréselni tudott. A Magyar Állam nevű rablógyilkost Surgothnak kötelessége is volt ítéleteivel védeni. Minden magyar bírónak ez a kötelessége. A magyar állam azért tart bírót, katonát, csendőrt, hogy azok a nevében öljenek. Megöljék, ha kell, a magyar állammal elégedetlenkedő magyarokat. És mert a Magyar Állam nevű rablógyilkos ideológiával is dolgozik; úgy neveli alkalmazottait, hogy azok azt higgyék, hogy kötelességüket teljesítik, rosszul fizet nekik, több frázist nyom a markukba, mint készpénzt és élelmiszert. Ellenben a magán rablógyilkosokban válogathat egy ilyen Surgoth. Csak annak védelmét vállalja, aki úgy

fizeti meg, ahogy Surgoth követeli. Egész biztos, hogy Surgoth megmaradt volna bírónak, s folytatta volna munkás-irtó ítélkezését, ha a Magyar Állam nevű gyilkossal is alkudhatott volna, ha annak is azt mondhatta volna, amit most a hűvösvölgyi rablógyilkosnak mondhat:

– Nézd, én tudom, hogy te öltél, tudom, hogy te a lelked mélyéig züllött gyilkos vagy; de nekem az mindegy, én keresni akarok, te azt akarod, hogy én a szavammal melletted legyek. Leszek is, ha ebben az újabb esetben ennyit meg ennyit fizetsz a tenyerembe.

A magyar államnak Surgoth ezt nem mondhatta. A Magyar Állam, ha rablógyilkos is: nagy úr, mert a törvény és a hatalom az ő kezében van. A magyar állam nem handléroz minden esetben extra az ő Surgothjával. Mert elő tud magának állítani egy másik Surgothot. A privát rablógyilkos nincs ebben a kellemes helyzetben. Börtönben ül, s megtörténhetik, hogy a vagyona csupán az a zsákmány, amit áldozatától elvett. Lehet, hogy nem is kap jó védőt, tehát kénytelen azt mondani a védőjének:

– Nézze, azok az ékszerek, amiket gyilkossággal szereztem, a magáéi. Szabadítson ki!

Surgothnak nyugodtan mondhatja: Gyilkos a gyilkost megérti. Okos gyilkosok nem vesznek össze a zsákmányon. Surgothé az ékszer, a hűvösvölgyié pedig az, hogy ez alkalommal büntetlenül gyilkolhatott. Majd egy másik alkalommal jobban fog vigyázni, nem fogják rajtacsípni, s akkor az eredményt nem kell átnyújtani Surgothnak. Viszont Surgoth bátran dolgozhatik tovább. A magyar társadalomban, amely nem fordult el tőle, amikor Surgoth mint bíró működött gonosztevői módon (nem fordult el tőle? ünnepelte!) most is meleg szeretettel néz feléje, mikor privát rablógyilkosokról gombolja le a zsákmányt. Igen, a jelenlegi magyar társadalom így cselekszik. A másik magyar társadalom viszont az ilyen Surgothot úgylis fel fogja köztetni. Hát ebből a szempontból is csinálhat ez a Surgoth, amit akar.

Büdösebbé lehet, bűnösebbé már nem.

HEGEDŰS LÓRÁNT

Ifjúságom legszebb emlékei: egy délelőtt, amikor Franki Móric, a csodálatos fejszámoló, működött előttünk az iskolában, és jobban tudott gyököt vonni és logaritmust fejteni, fejből egy pillanat alatt, mint Eberling tanár úr, könyvből, negyedórái gondos munka után... és Otthon körüli beszélgetések Hegedűs Sándorral, a bolonddal, aki fantasztikusabb volt Wellsnél, és káprázatosabb Jókai Mórnál, de azért mégis butább egy bakancsnál... mindez, feléled, amikor Hegedűs Lórántot hallgatom, a Kisfaludy Társaság tagját, állítólag tehetséges svihákot, aki úgy állt oda a magyar nemzetgyűlés csizmásai elé financiákról beszélni, ahogy a városi és vásári kókler áll a tátott szájú mándlisok elé, cilindrből tojást és galambot és száz rőf pántlikát varázsolván, miközben azon töri a fejét, hogy a maga rántottájára való két tojás árát hogyan fogja a bámész parasztok zsebéből elővarázsolni. S meg kell adni, hogy a nemzetgyűlés csizmásai úgy is hallgatták a svarckinclert, mintha falujuk és mezővárosuk még nem látta volna el mandátummal, s nem küldte volna fel őket a bűnös városba, amelyben huncut az úr, és csak a szegény parasztot akarja bekefélni. A kócevés, tűzhányás, pántlika-okádás nagyszerűen ment, és mindenki elhitte, hogy csepürágó kezében cylinder van és nem a nemzeti hadsereg egy horpadt rohamsisakja, s

abból a bűvész csakugyan a pénzügyi jólét végtelen galándját bonyolítja elő, s nem a szélhám tarkabarka papírszalagját, s hogy valóságos fehér galambokat röpít ki belőle, s nem csupán a nemzeti impotencia sült-galambjait vetíti a tehetségtelenségtől terhes magyar levegőbe. Minden úgy ment, mint a karikacsapás, s az egyiptomi tíz csapás után, mely a magyar földet másfél év óta sújtotta, most ez a karikacsapás hullott le rá, hogy – lánc szárán karika – kerékbe törje mindazt a maradék józanészt, ami az agyakban, s azt a kis készpénzt, ami a puggyilárisokban kucorog. Ez a nemzetgyűlési ülés a szerződött kóklerral s a szájukat tátó paraszttal már nem is Balkán volt, hanem Kisázsia, s hogy a kisázsiai hasonlat keretében maradjak, e hókuszpókuszra odahívott varázslómester még úgy is tett, mint a pesti városliget egykori „török-bácsija”, aki két szem mandulát és három szem cukrot annyi és olyan bőbeszéddel tudott egy óriási stanicliba bedobálni, folyton cukelini-mandolinit kiabálván, hogy a legokosabb gyerek is azt hitte, hogy a stanicliban legalább másfél-kiló cukelini és ugyanannyi mandolini foglal helyet. Ez a városligeti mutatványos azonban nem gyerekeknek, hanem felnőtteknek dolgozott, s talán maga is azt hitte, hogy a papírzacskóban, amibe semmit sem tett be, a végén valóban a nemzeti jólét cukorkája-mandulkája sűrűsödik. A csizmások nézték, és közben elfelejtették, hogy szorítja őket a csizmájuk, hogy az egyik tyúkszemükön a nemzeti hadsereg tiszt urai, a másikon Héjjas Iván, a harmadikon Horthy Miklós taposnak, s míg ők a boszorkány- majsztram képzelt drágaságain eresztik le szájuk sarkán a nyálat, a tyúkszemtaposók mindegyike a mándlijuk zsebét tapogatja és a szent buksza felé nyúl, melyben háború és forradalom uzsorájának kékhasú bankói lappanganak. Csúnya kis látvány volt a Hegedűs Lóránt pénzügyi expozéja, egy jogrendtől haldokló országban, amely tegnap még a királykérdéssel, másnap a kenyérkérdéssel akarta rendbe hozni magát, s nem vette észre, hogy most egészen másról beszélnek neki, mint amivel eddig altatták, s hogy azért beszélnek másról neki és pedig olyan másról, ami, feltételezik, hogy a legjobban tetszik neki, nehogy a bor árát kérje. Azért a borért, amit éjszakai herelő tisztek tivornyáin elittak a pincéjéből. Kiskorú ország? Nem, ha Magyarországot a nemzetgyűlés és a szereplő politikusai után akarnék megítélni, akkor ki kellene mondani, hogy még kiskorúságról sincs nála szó, hogy a gyermeki imbecillitás állapotába süllyedt vissza, vagy az aggkori szenilitásba lötytyent előre. Amit Hegedűs Lóránt a magyar parlamentben nagy helyeslések közepeit elmondhatott, azon a Lipótmezőn sem kacagnának már. Pedig a Hegedűs Lóránt produkciója csak egy láncszem a képtelenségek láncában, mely Magyarország testvére verve van. Egymásután kovácsolódtak, a téboly kohóján, a jogrend lánc-szeme, a kereszténységé, a birtokreformé, a királyságé... Ez most a Csonka-eszű-Magyarország fináncpolitikai láncszeme. Tulajdonképpen csak ez hiányzott. A bolond a csörgősipkája tetejére üres pléhgombot varrt, s most, amíg táncol, azt mondja, hogy aranycsöngettyű csilingel a fején. Hogy ebből mi lesz? Tánc, tánc – minden tánc, amit odahaza járnak, lejtnek, roznak és rotyyantanak: haláltánc csupán. Itt most egy nagyszerű táncmestert fogadtak maguknak, egy egészen elsőrangú haláltáncmestert, egy olyant, aki nem totyogó csárdásléptekkel, hanem one-steppel, two-steppel, fox-trottal és ox-trottal, pas de deux-vel és pas-de-riennel és pas-de-nimoléval táncoltatja őket az államcsőd, az álom-csőd, a csőstül-csőd felé. Majd holnap, amikor a csizmások megpróbálják utánatáncolni a mesternek a szteppet és maguk rikonyálják a réjját, amit tegnap hallottak, észreveszik, hogy ezt rikonyálják: „Hopp Sári, sarokra, Fogd a semmit marokra!” És talán mégis megjön az eszük.

LENDVAI ISTVÁN

Válasz egy kérdésre

A *Nemzeti Újság* október 31-iki számában Lendvai István kollégám, akivel együtt destruáltunk A *Nap* redakciójában, ahol ő jól érezte magát, noha ezt rólam nem lehet elmondani, Lendvai István kérdést intéz hozzám, s én, mint csaknem kizárólag az egyetlen, aki ma még, politika mellett, a magyar irodalom kérdéseivel is foglalkozik, az ő kérdésére való feleletet is elmulaszthatatlan kötelességemnek tartom. Lendvai István, *Hold a Tisza fölött* címen a következőket közli velem:

*A Tisza fölött vérszínű korong,
Kivert csillagzat egymagán borong.*

Az átvételt köszönettel nyugtázom. T. i. azt, hogy ezt a borongó korongot Lendvai István átvette tőlem. *Harminchárom* című verskötetem 101. lapján ugyanis a következőket bátorodom állítani:

*Ez már az ősz, ez már az ősz,
A völgy felett tejszínű gőz,
Mögötte halvány nap borong,
Kihűlt, kihamvadt fémkorong.*

Igaz, hogy én a napról mondtam, hogy borongó korong, de azért vagyok én destruktív, akinek tégláiból Lendvai István, a konstruktív, másik verset konstruál úgy, hogy az én napomból holdat állít elő. De ezt az egészet csak mellékesen jegyeztem meg, s közlöm Önökkel, hogy versének második struplijában Lendvai István még arról is említést tesz, hogy

*A hold alatt sötét folyó lapul,
és füzek állnak végig, szótlanul.*

Ezt nem tudom, kitől vette Lendvai, de tekintettel arra, hogy minden sorát veszi valakitől, remélem, hogy ennek a verspárnak a tulajdonosa is jelentkezik, valamelyik utódállam területéről. A kérdés azonban, melyet Lendvai hozzám, mint szakértőhöz intéz, csak most következik, és így hangzik:

*Holdat, folyót és parti vén füzet
mi zsibbaszt? Álom? Bánat? Réműlet?*

Nos, kedves kollégám: kérdésére válaszul ki kell jelentenem, hogy a három fölvetett eshetőség közül kizárólag a harmadik állja meg a helyét. Bár nem vagyok otthon – vagy éppen mert nem vagyok otthon – tudom, hogy holdat, folyót és parti vén füzet kizárólag és egyedülvalóan a réműlet zsibbaszt. Nem túlzók. Nem mondom, hogy azért, mert otthoni tájékról lévén szó, még a holdnak, folyónak és a parti vén füznek is muszáj állandó megrémülési állapotban lennie. Hiszen hátha följelentette őket valaki? Hátha rájuk bizonyul, hogy a Károlyi-éra és a kommün alatt is szolgáltak, s azóta nem sikerült magukat a kurzus emberei előtt igazolniuk?... így is lehetne, de én nem mondom, hogy így van. Mindamellert ragaszkodom ahhoz, hogy kollégám ama kérdésére, mi zsibbasztja a fent nevezetteket, csakis azzal lehet válaszolni, hogy a réműlet! Nem vagyok nagyképű. Elárulom, hogy nem kiváló olvasottságom és tanultságom alapján tudom ezt, hanem – megmondom – magából Lendvai verséből, amely így megy tovább:

*Körüil a puszta érzik végtelen,
Alvó homok, halálos, néptelen...*

Ez a *Homok*, ez a kecskeméti lap, amelynek a redakciójába bement Héjjas Iván, és ott rakásra pofozta a szerkesztőséget és Rakács szerkesztőt. Ez az allúzió is rémületbe zsibbaszthatná a holdat, folyót és parti vén füzet. De az egész talányt megfejti a következő sor:

Távol tán egy késett vitéz dobog...

Hát ez az, kérem! Ha távol egy késett vitéz dobog, vagyis a Nemzeti Hadsereg egy nyilvános rendes tagja, egy darutollas, akkor az már öté' rossz, akkor hold, folyó és parti vén fűz mind nagyon jól tudja, hogy álomról, vagy bánatról beszélni sem lehet, hanem a rémületnek kell átadni az őt megillető teret. Mert szóban forgók arról is pontosan informálvák, hogy a késett vitéz csak sajtóhiba késes vitéz helyett, s hogyha a késes vitéz már dobog, mert leitta magát, mint a többi disznó, akkor most elkezdődik a munka. Némi sejtelve erről Lendvai kollégámnak is lehet, mert így folytatja költeményét:

*Azt vélnéd: most meglátod a halált,
az éj most nyomban rettentőt kiált.*

Miért vélnéd? Határozottan vélem, hogy ha jön a késes vitéz, akkor igenis nyomon következik az, hogy valaki meglátja a halált, és, hogy az éj rettentőt kiált. Ezt mindenki tudja, a hold, a folyó és a parti fűz is. Azért vannak megrémülve.

Azt is tudják, hogy nincs védelem, és hogy másnap reggel megjelenik a cáfolat. Arról, hogy az illető öngyilkos lett. Csak azt nem tudom, hogy Lendvai miért tesz úgy, mintha ő mindezt nem tudná?

A kérdésre adott felelet szíves tudomásul vételét kéri s viszontkérdésére választ vár,

teljes tisztelettel:
Gábor Andor

Pista, mit csináltál?

Böngészgetvén a magyar irodalom kórjadt tarlóin egy verset láttam tegnap, a kurzus egyik nevezetes költőjétől, Lendvai Istvántól, akit én még Lehner korából ismerek *A Nap* redakciójából, ahol velem együtt kuliskodott, s a fene se gondolta volna, hogy ebben a sovány, szőke, jellegzetesen germán-fejű fiúban olyan nagy adag magyarság, olyan nagy adag kereszténység s olyan óriási adag erkölcsi erő van, mint amelyet most bámulva muszáj konstatálni benne. Akkoriban még verseket is csak titokban írt, talán azért, mert akkor még élt és írt Ady, így nem sok szükség volt a magyar irodalomban adyótlékokra, talán azért, mert akkor még a destruktív zsidó kritika működött, amely ahol észrevett egy Adyt, aki nem volt személyazonos magával Adyval, azonnal elrikkantotta magát, hogy hamisítás esete forog fenn, és hogy a szélhámos a legközelebbi irodalmi rendőrnek átadandó. A Lehner még inkább csak napi híreket írt, jól-e, rosszul-e, Hajdú Miklós, *A Nap* akkori szerkesztője, a megmondhatója, mert ezek

közül a napihírek közül én egyetlenegyét sem olvastam. Csak néztem a szőke, nagydarab fiút, aki lassan beszélt és lassan gondolkodott, s aki, ha tréfálni akart, akkor a tréfa eleje és vége közt másfélóra telt el, mert az esze tehervonaton járt, és sehova se érkezett el. Nem tudtam megérteni, hogy ilyen csigaháton gondolkodó ember hogyan élhet ezen a sürgős világon? Ha ez a Lehner már akkor verseket írt volna, én el sem olvastam volna azokat a verseket, mert egészen biztos, hogy azok a versek, amiket a Lehner az Ady korában írt, biztosan Arany Jánosnál vagy Kiss Józsefnél tartottak még, ahogy utóbb Adyhoz is csak akkor ért el ez a cammogó keresztény zarándok, amikor Ady már befejezett korszaka volt a magyar irodalomnak. Ma a Lehner helyett már Lendvai ír verseket, s ezeket politikából olvasom. Ez gonosz dolog egy költővel szemben, hogy valaki a verseit nem mint költeményeket, hanem mint politikumokat olvassa, de mit csináljak magammal, ha annyira szeretem Lendvaimat, hogy okvetlenül valami jót és szépet akarok látni a verseiben, tehát ezt a politikai részen keresem, mert a költőin úgysem találom meg. Most azonban az a verse, amit elolvastam, úgyszólván egy disznóságról rántja le a leplet. *Májusi játék* címen írja meg Lendvai a következőket:

„Lásd, ott fenn fut a sárgasisakú bűnös, délceg gonoszom, ki engem is megalázott. Nyilazza még a májusi lázat.” (A napról van szó, az égi napról, nem a földi Napról, a kétkrajcárosról.) „Mi jó, hogy költő, városi nem vagyok...”

Itt egy kicsit kiszállok a versből, mert szűk nekem egy kis rosszmájú zárjel annak a megmondására, amit mondani akarok. „Mi jó, hogy költő, városi nem vagyok”, mondja a költő, s ez a mondat, ő nem tudja, de én tudom, a vesszők felrakása miatt, azt jelenti, hogy ő nem költő és nem városi. Már most hogy van ez a dolog? Ha Lendvai azt mondja, hogy ő nem költő és nem városi, akkor ez annyit jelent, hogy ő igenis költő és igenis városi, mert Lendvai sem nem tud, sem nem akar sem prózában, sem versben igazat mondani. De viszont az, hogy ő nem költő és nem városi, az igaz, világos tehát, hogy Lendvai ezt még kerülő úton sem akarhatta mondani. Aminthogy tudom, hogy nem is ezt akarta mondani, sem közvetlenül, sem közvetve igazat mondani nem akart, hanem ezt akarta kifejezni: Jó, hogy én, aki költő vagyok, nem vagyok városi. De ezt így kellett volna leírnia: „Mi jó, hogy, költő, városi nem vagyok”. Vagyis a vessző a költő elől, ahová kellett volna, a költő mögé csúszott. Ami szimbolikusan, azt mondja, hogy ennek a Lendvainak a vessző elől-hátul kijár. De ez csak későbbi fejlemény, gyerünk tovább a verssel:

„Mi jó, hogy költő, városi nem vagyok, s maradt még bennem alázat édes és békült daccal megfenyegetnem s mondani néki: – megállj, te bűnös, megállj, te bűnös, gonoszom délceg, mit cselekedtéél? – A sebes fecskék utamat bukva körülrepesték, lila ákácok parazsat szűrtek, leheletszűrők és mind beittam, félrevágtam a kalapomat, s a vén temetőben fülüket fogták a holtak (nem befogták a fülüket, hanem fülüket fogták, vagyis a holtak önönmagukat fülön fogták; na ilyen marhaság, de gyerünk tovább) olyat pattant a csókom. Mert nem vigyáztam, a temető lángolt s részegen illett Hozzád. (Semmi értelme ennek, de gyerünk tovább, mert lesz.) A sárgasisakú pogányul tüzelt a csontokon, a fű is berúgott aranyra, a világ elájult. Május fojtó szagoskendőjét dobta a föld arcába, s az aranyzöld fűben egy barna darázs a hajadon táncolt. (A nő tehát a fűvön fekszik, gyerünk csak.) A szemed sikoltott: Adám! Adám! a szemem nevette: Éva! Éva! és vörösen torlott össze a szánk (nagyon helyes, legalább a költő nem beszélheti tovább ezt a keveréket. Siessünk.). Ki voltál akkor? Én ki voltam? Senkik ketten, a Szédület tüzes pergettyűi egy csigázó csillag táncos dombján. Sorsunk kicsattant, rejtek szikra, iramló messze, hol szemünk sem éri s a Zúrben egy újszemű gyermek mosolygott”.

Eddig van a riport. A Lehner kivitt a temetőbe egy nőt és ott, a sírokon, volt pofája... És én őszemű, sőt óhitű gyermek csak néztem, hogy abban a Zúrben és abban

az Ūrben, amit ez a vers képez, milyen nehezen nyekergi ki ezt a tényálladékot az én barátom. És odaszólok a Lehnernek:

– Pista, meg vagy bolondulva? Nem elég, hogy kiviszel egy nőt a temetőbe, és ott olyat csinálsz, hogy ha egy zsidó csinálná és rajtaémék, akkor szakramentomok megfertőzése címén darabokra tépnék, hanem még el is mondd ezt a csúf esetet, és azt állítod, hogy ez csak májusi játék arra tifelétek. Na igen, ott, ahol megkötözött munkások kiherélése a Nemzeti Hadsereg diadalútjának számít, ott ez a te temetői kalandod is csak Májusi Játéknak mondható. De, Pista, kapj észbe, s ne adj te nekem bizonyítékot arra, hogy nálatok csakugyan híre sincs a jogrendnek, mert verses riportod után el kellett volna fogni és kasztrálni kellett volna téged, ama keresztényi jog alapján, hogy ki miben vétkezik, abban kell bűnhődnie. Ugye, Pista, ez meg is történt volna akkor, ha a cenzor megértette volna a versedet? De ez a ti tragédiátok: írtok otthon azoknak a tulkoknak, s mi, akik értjük a ti verseiteket, mi, akik közül egyetlenegy ti többre becsültök az egész keresztény csordánál, mi itt ülünk Becsben, pedig a mi egyetlen rosszalló szavunkat ti többre tartjátok Prohászka püspök egy egész kötet prédikációjánál! Ti érzitek, hogy mi az, hogy mink tudjuk azt mondani, hogy Prohászka atya disznóbőrbe kötött szamárságokat ad ki és ti szamárbőrbe kötött disznóságokat. Hogy vágyódhattok ti miutánunk! Hát látod, Pista, nem esztek belőlünk! Egyétek tovább a ti avas katolikus töpörtyűiteket. Mi nem megyünk olyan züllött fiúk közé, akik a temetőbe nem meghalni járnak ki, hanem... Igen, Pista, lásd be, hogy mi az, amit csináltál, aztán menj ki a temetőbe, amelyet meggyaláztál, és halj meg ott szépen. Akkor szóba állok veled.

ZADRAVECZ

vagy

Mi episcopo Stephane!

A címbeli latin sor annyit jelent, hogy O, én püspököm, István, s akit így szólítok, az Zadraveczi István tábori püspök, akit rövidesen a klasszikus zadravecznek neveznék, ha most már nem tudnám, hogy e zadravecznek éppen a klasszikus felével baj van, és pedig olyan nagy baj, hogy kénytelen vagyok őt e latin megszólítással megszólítani, noha mi sem áll tőlem távolabb, mint a konfidencia és a latinság, amelyről megtudtam, hogy ha távol is áll tőlem, olyan távol, mint a zadravecztől, mégsem áll. Ezt a komplikált mondatot az olvasó csak a későbbiek folyamán fogja megérteni. A dolog ott kezdődik, hogy az *Érdekes Újság*, amely a világért el nem mulasztotta volna a Nemzeti Hadsereg bevonulásának egyeztetős évfordulóját megünnepelni (mikor mindenki más igyekezett ezt a kellemetlen emléket elfelejteni), emléksorokat gyűjtött össze Hazánk Nagyjaitól, többek közt Hazánk zadraveczeitől is. A zadraveczi emléksorokban egyszerre csak így kiált fel:

„*Popule meus!* Én népem, magyar népem! így élni nem lehet! Ily erkölcsökkel nemzeteket támasztani, Hazát teremteni lehetetlenség...”

Na, most menjünk hátrább. Én, bevallom, nem akarván tábori püspök lenni (pedig, aki püspökséget kíván, jó dolgot kíván, mondja egy szintén latin mondás), csak réaliskolát végeztem, s mint ilyen, csak utólag tettem a latin nyelvből érettségit. Bevallom, na! Bevallom azt is, hogy első alkalommal e latin érettségim Erődi Béla tankerületi főigazgató meg is buktatott, úgy, hogy a latin matúrát, mellyel ezennel

elhencegek, csak másodízben sikerült letennem, amikor (megmondom a zadravecznek, nehogy ellovagolja magát) görög érettségit is tettem. Főntebbi vallomásomból kiviláglik, hogy valami nagyon erős latin én nem lehetek, s ha Horáciusz kollégámmal összeeresztenének, valószínű, hogy kénytelenek volnánk németül elbeszélgetni egymással, mert kevés a remény arra, hogy én az ő latinságát, csak úgy kapásból, blattról megérteném. Mindamellett ez a *Popule meus*, tábori zadraveczemnek e fölkiáltása, megütötte szememet. S ez a gondolatmenet kelt agyamban: Ez a zadravecz ittend latinul kiált fel (noha senki se mondta neki, hogy latinul beszéljen, de mint a zsidó rabbik folyton héber mondatokat szönek a patetikusabb beszédeikbe, akként ez a nemzeti rabbi latinságot vegyít a magyar mondatai közé, hogy mindjárt észre lehessen venni, hogy nem valami hatökör paraszttal, hanem egy gyönyörű püspöki zadraveczcel állunk szemben). Emlékező zadravecz a magyar népet szólítja meg latinul. Megszólítja, tehát vocativust használ. Nagyon helyes. De ha vocativust használ, miért nem használ helyes vocativust? Ennek a *Popule meus*nak ugyanis csak az egyik fele vocativus (ahogy a zadravecznek is csak az egyik fele püspök; valószínűleg az alsó). A *popule* az vocativus, de a *meus*, az már csak nominativus. Manó vigye el ezt a püspököt, hát ez még ennyit sem tud latinul? És aztán, hogy a *popule meust* el ne kövesse, ahhoz nem is kell latinul tudnia, éppen elég, ha történetül tud. A történetben van egy ilyen híres vocativus, amit az ilyen nebulónak, mint amilyen ez a zadravecz lehetett, aki a nebut mindig otthon felejtette, s csak a lovat vitte magával az iskolába, egy ilyen nebulovecznek is hallania kellett. Csak tudja ez a zadravecz, hogy mikor a darutollas Brutus a rohamkést beledöfte a zsidó Juliusz Cézárba, akkor ez a hazátlan bitang így kiáltott fel:

– *Et tu mi fili, Brute!*

Vagyis még ez a nappal-püspöki-szék, éjjel-tábori-ágy zadravecz is tudhatná, hogy a vocativus nem *fili meus*, hanem *mi fili*, tehát nem *popule meus*, hanem: *mi popule!*

Ezek után kellő respektussal kérdem a nagyméltóságú Srétusz Stefanusz hadügyminiszterusz urat, hogy van-e tudomása arról, hogy a zadravecznek erről nincs tudomása? Hogy túri-e, hogy ez a buta horthy egy ilyen zadraveczet nevezett ki tábori episzópusznak, azaz kasztrenzis püspöknek, aki annyira nem tud latinul, hogy azt hiszi, hogy nem kasztrenzis, hanem kasztrális püspök ő, s a kasztrálist összetévesztvén a kasztrálással magát kasztrálós, tehát herélő püspöknek képzei s a tábori misét sem igaz latinsággal szolgáltatja, hanem gyors egymásutánban csak ezeket a szavakat mondogatja: „hókusz-pókusz-episzópusz-ópusz-pópusz-episzópusz”. Tudja-e a hadügyminiszter úr, hogy a Magyarok Istene ezt a latinságot (mivel őseink jó konyhalatinnal nevelték) abszolút nem értheti meg, s így nincs is módjában meghallgatni a Nemzeti Hadseregnek hozzázendülő eme latin imáját:

*Adjon isten három bét,
Három effet, három pét,
Benzint, büdzsét, butaságot,
Fegyvert, fánkot, falánkságot,
Pénzt, piszkot, pulyaságot.*

Van-e fogalma a miniszter úrnak arról, hogy milyen politikai következményekkel jár, ha a Magyarok Istene, nem értvén meg mit akarnak hűséges katonái tőle, nem teljesítheti kérésüket, s kénytelen magát Héjjas Ivánnal a kelenföldi kaszárnyába bevitetni, ahol az isten se menti meg attól, hogy a fehér szakállát ki ne tépjék és amúgy is nagyothalló, öreg füleire néhány olyan kleppet ne mérjenek, hogy egyrészt az eget is bögőnek nézi, másrészt örökre elmegy a kedve az ő sastollas vitézeitől és az ő zadraveczüktől, aki kereskedelmi iskolát végzett zsidólegény, s csak a vízi-horthyval

tudta elhíttetni, hogy papi ember. Éspedig így: A szegedi Kass kávéházban rántottát hozatott mindig a vezér elé, s azt mondta neki:

– Nézd, papi, egyél.

A vízfejű gyerek erre, magában, papi-embernek nevezte el zadraveczet, s mikor király lett, kinevezte fő-papi-embemek, azaz püspöknek. Azóta Magyarországon nem segít sem Horthy, sem Zadravec, sem mise. Vagyis: semmi se.

HERCZEG ***A propagandista***

A trianoni béke alá van írva, nemsokára rendben lesz a ratifikálása is, s a hivatalos Magyarország nem hagyja abba az irredenta propagandát. A hivatalos jelzöt hangsúlyozom, mert, leszállva arra az elme-nívóra, amely a mai Magyarország határain belül engedélyezve van, belátom, hogy lehetnek bús és nem-okos magánmagyarok, akik azon törik a fejüket, hogy a maradék magyar börtönt, Horthy főfoglár birodalmát, hogyan lehetne nagyobb börtönné átalakítani, hat vagy hét millió magyar tömlöce helyett kilenc vagy tíz millió magyar és néhány millió szlovák, szerb és román tömlöcévé visszacsinálni, belátom, hogy ilyen magánmagyarok lehetnek, de nem látom be, hogy a hivatalos Magyarországnak részt szabadna vennie az irredenta munkában, ha másért nem, azért, mert hivatalból rosszabbítani az utódállamokban élő magyarság helyzetét talán mégsem bölcs dolog; hivatalból megakadályozni azt, hogy az utódállamok és a mai Magyarország között postai és vasúti és kereskedelmi forgalom jöjjön létre, talán mégsem a legnagyobb bölcsesség... Egészen buta érveket használok, de, ne felejtjük el, magyar ügyről van szó, tárgyalásából tehát az ész csaknem egészen ki van kapcsolva. Nos, a hivatalos magyar állam tovább csinálja az irredentát, és pedig azokkal a nagyszabású eszközökkel, amik csak az államnak állanak rendelkezésére. Az államnak még Herczeg Ferenc is ír egy röpiratkát, s mert Herczeg Ferenc ravasz, nagyon ravasz férfiú, a *Levél egy erdélyi magyar hölgyhöz* című propaganda művének mindjárt az első három sorában megmondja, hogy miről van szó: „Nem tudom, mikor, nem is tudom, hogyan, de egyszer majd – talán hónapok múltán – el fog jutni önhöz ez a levél, mely sok ezer példányban repül világgá, mint léghajóból kiszórt üzenet”. De el akarok tekinteni attól, hogy ez a Herczeg Ferenc-féle írás ilyen bevallottan a Horthy-propaganda terméke, nem akarok államraisons magyarázni sem a mai magyar államnak, amelynek úgy sincs raisonja, csak éppen saisonja van, sem Herczeg Ferenc nevű íróársamnak, akit már réges régen nem tartok egyébnek, mint ami (bocsánat, hogy ilyen súlyosan megsértem!); úgy veszem Herczeg íratkáját, ahogyan van, és úgy nézem meg, milyen mélyek azok a mélységek, amikbe a magyar szellemi élet már eddig eljutott, s amelyekbe mind lejjebb ereszkedik pokoljáró útján. Herczeg ezt mondja: „Azelőtt az írás, amit este bedobtam a budapesti postaszekrénybe, reggel már ott volt a havas alján, és ott várta önt a kis angol empír-ebédlőben, virágos altwien csészékkal és ezüstkannákkal megterített reggeliző asztalán”. Kár, hogy az ezüstkannáknak nincs ebben a hercegi mondatban jelzőjük, mert ha lenne, ha például az állna ezüstkanna helyett, hogy kínai ezüstkanna, akkor Herczeg Ferenc is észrevette volna – talán –, hogy angol bútortal, altwien csészével és kínai kannával a magyar kultúrát akarta ábrázolni, amire azt lehetne válaszolni, hogy angol bútor, altwien csészéje, kínai kannája (nem én tartom őket fontosnak, hanem Herczeg) az erdélyi magyar hölgynek a román uralom alatt is lehet, sőt, amíg Herczegék Horthy-propagandát csinálnak, addig

csak román uralom alatt lehet, mert addig, Magyarország gazdasági izoláltsága miatt, az angol bútor, az altwien csésze és a kínai kanna magyar határokon átmenni nem tud. De én nem ezt mondom, hanem azt, hogy ezek a jelzők csak azt árulják el, hogy Herczeg Ferenc kizárólag a *Horkayné* írója, s ami Horkayné alul vagy felül van, annak a kifejezésére képtelen. Levele nem egy erdélyi magyar hölgyhöz, hanem a Herczeg Ferenc érzése szerint Erdélybe szakadt Horkaynéhoz van intézve. Őszintén bevallva, mielőtt megéreztem, hogy itt Herczeg-Horkay levelez Horkaynéval, mindjárt kevésbé érdekelt az egész, mert én azt sem bántam, ha Horkaynénak Budapesten ment rosszul, hogyan bánám, ha Erdélyben nem megy jól neki? De nézzük mi a baja, Herczeg szerint, Horkaynénak Erdélyben? Ez: „Ma feleúton Budapest és az ön hazája közt, a magyar Alföld közepén... szuronyos barbárok sütkéreznek és az ezer év óta magyar ritmusokhoz szokott szél szárnyára kapja zagyva beszédjüket, amely a Balkánra züllött latin génusz fattyúgyermeke.” A szuronyos barbárok fenn sem akadok. Herczeg számára a szuronyos csak akkor barbár, ha nem magyar szuronyos. Én általában barbárnak tartom a szuronyost, és csak a szurony hegyén csillogó eszmét nézem (nem szívesen; jobban szeretném az eszmét szurony nélkül; de ha az esztelen emberek ezt nem engedélyezik!). Ám meglep ebben a mondatban a nyelvtudós Horkay, aki eldönti, hogy a román nyelv zagyva beszéd, s nem törvényes leszármazottja a latin génusznak, hanem csak fattyúja. Szemben a magyarral, amely, persze, nem zagyva, hanem értelmes, s nem fattyúja, hanem papi áldással megáldott házasságból származó gyermeke a... – egyelőre nem egészen pontosan tudjuk, hogy melyik nyelvnek. A finn-ugor nyelvcsaládból származik a mi nyelvünk (a mienk, akik tudunk ezen a nyelven, és nem Herczeg Ferencé, aki magyarul nem tud, csak gyurkovicsul és horkayul tud), de hogy ki a papája, vagy a nagypapája, azt még nem sikerült megállapítanunk. Ám Herczeg Ferencet, az író, a magyar szellemi élet egyik oszlopát, ez nem zavarja. Ő most magyar, a legmagyarabb magyar amióta a horkayság a magyarsággal azonos (s amióta a horthyság, ez a k. u. k. undor: magyarságot jelent), ő most nacionalizmusban „csinál”, s annak, ha magyar, soha sincs köze a racionalizmushoz. Azért vezetett a magyar nacionalizmus, amely, magában véve, van olyan jogosult, mint a világ bármely másik nacionalizmusa, a világtörténet egyik legnagyobb tragédiájára. Volt már sokféle irredenta. Azonban a bányász irredenta, a gyáva irredenta, az alattomos irredenta, a minden nívón alulkúszó irredenta: ez magyar kitalálás, ahogy a magyar „nemzetiségi politika” is egészen speciálisan magyar volt. Hogy ne cifrázzam a szót, a dzsentri-irredentáról van szó voltaképpen. Herczeg maga nem dzsentri ugyan, de a dzsentri írója akart lenni, s az is lett; az ő emelkedései a legnagyobb magasságok, amelyekig a dzsentriségben maradt dzsentri emelkedni képes. S e lehetőségekig is csak azért tud felemelkedni Herczeg, mert ő maga nem dzsentri. Ha az lenne, akkor még azt a kevés kifejezésre nem is méltót sem tudná kifejezni, ami a magyar dzsentriben megvan. A magyar dzsentrihez az is hozzátartozik, hogy rikkantással, ihajtyuhajjal, kalapfélreccsapással, kamáslival monoklival, tükörbevágott pohárral, leharapott palacknyakkal, cigány hegedűjével, bögöbe ugrással fejezi csupán ki magát. Arra, hogy emberi nyelven, akár magyaron, akár másnyelven, kifejezze magát, képtelen. Minden más rétegnek vannak teoretikusai. A magyar dzsentri még nem differenciálódott ennyire. Praktikuma a herélő kés. Teoretikuma sem egyéb. Tessék megnézni a nagyszerű Herczeg Ferenc kifejezésében a dolgot: „Soha, semmi körülmények közt nem szabad elfelejtenie, hogy minden balkáni, legyen bár kivételesen derék és rokonszenves ember (is), önnek és gyermekeinek gyilkosa.” (Az *is* tőlem való. Herczeg Ferenc nem tud magyarul.) Az olvasó azt mondhatná, hogy a fentebbi gondolat balkáni. Nem, ez az az európai gondolat, amit egy Herczeg Ferenc a balkáni gondolattal szemben hirdet! Herczeg az a lélekhalász, aki nem horoggal, vagy hálóval fogja a halat. Maszlagot dob neki. Hogy megdögöljön tőle. Így szaporítják ezek az

emberek nemzetüket! Ám a fentebbi tanács, ha halálos is, legalább nemzetileg becsületes. Most egy másik jön, amely életfenntartó, de, minden erkölcsstan szerint, a becstelenség non-plusz-ultrája: „Az ön gyűlölete csak egy korlátot fog ismerni: az ön és övéinek biztonságát. Egyébként azonban joggal igénybe vehetnek minden fegyvert, melyet egy kannibáltörzs rabságába esett európaiak igénybe vehetnek. A hiénával szemben botorság volna a lovagiasság és az őszinteség”. Ezt a rondaságot a legelső magyar írók egyike írta le, lovagias magyar, magyar úr! Ugyanaz a magyar úr, amely, akkor mikor darutollat tűzhetett süvegébe, s ott, ahol már nem volt román ellenőrzés, több ízben ragadtatta magát odáig a furor hungaricus hevében, hogy meztelen hátuljú nőket tüzes kályhára ültetett, de odáig soha, hogy a tüzes kályhát maga megölelte volna. O, nemzetem hősei, Hamburgemé hősei, frontuntauglich aktív tisztség hősei, dunántúli hadjárat hősei, holnapután ismét szovjetszolgálatba szegülőndők ősei, Lombroso ismerősei! Tinektek szól ez a tanács is: „Ha esküt követelnek a férfiakról... ám tegyék le az esküt. Egykor majd a magyar királytól fogják megtudni, hogy mire kötelezték magukat”. Ez a magyar író, ez a morális mosogatórongy: még monarchista is! Nincs az a rossz és csúnya, ami ne volna. Esküszegéssel kapcsolatban monarchista; királyi esküvel kapcsolatban esküszegő; monarchizmussal kapcsolatban poltron... Mert a hűvösvölgyi szárazpipás rajongó, az óvatos duhaj nem mondja meg havasalji Horkaynének, hogy kit tartson majdan királyának, a szabadon választottat, avagy a legitimet-e? Ez a magasra nőtt gyávaság, ez a száz párbajon át leggyávább cebegő, nem foglal el álláspontot, amellyel otthon kockáztatna valamit. Ez a kutyabőr-imitáció (ne felejtjük, hogy nem dzsentrí, csak akama-dzsentrí) kizárólag a bőrét félti. Azt a bőrt, amely, ha még tíz kötet Horkayné ír is rája, már csak az itt idézett mondatai alapján is értéktelenebb, mint akármelyik igazi kutyáé. Kutyám, kis Puci-kutyám, melynek kigyómarásos agóniáját három napig néztem kínlódva Fenyőházán, bocsásd meg, hogy e hasonlattal meggyalázom emlékedet. A te kis fekete fejedben nem foganhatott volna a következő gondolat: „Gyermekeik ne pajtáskodjanak román gyerekekkel... tanuljanak és művelődjenek... sajátítsanak el európai nyelveket, de a balkáni nyelv tanulásával ne fertőztessék meg a lelküket”. Gyermezem énnekem sincsen, s ennek a hórihorgas lélekszekrénynek, amelyben lélek sohasem volt, szintén sincsen gyermeke. De én, aki zsarátnokot akarok dugni minden felnőtt lelkébe, áhítattal félem a gyereket. Nem merek hozzányúlni a gyümölcshöz, amelyet én még termelni nem tudtam. Ez az ocsmány kertész azonban maróra erjesztett ganéj levét, tehát nem a termékenyítő trágya nedvét, hanem a nemzeti latrina pusztító mocskát öntözi az emberpalánták fogékony tövére. Hová, kinek kiabáljak, hogy törjék le a kezét? hogy fojtsák belé a szuszt! hogy dugják testét a föld alá! hogy ami a lelkéből egy életem át kisarjadni nem tudott, tetemének talajából, velejének olajából kiserkedjen az éltető Élet, harminc zöld fűszál képében, amelyek közül mindegyik külön-külön értékesebb és nemesebb, istennek és embernek tetszőbb, mint az a girhes átok, az a rezes rozsdá, az a rozsdás rosseb, ami a fentebb idézett gondolatszennyet papírra rohadta.

AZ ISKOLÁM, A ZERGE

Hatalmas kézzel markol a mellembe egy újsághír, egy olyan, ami Önt, kedves olvasó, egyáltalán nem érdekli, de nekem több mint az életem: ifjúságom napjai és éjszakáim álmai. „A VIII. kér. községi főreáliskola az idén üli fennállásának félszázados jubileumát. A jubileumi ünnepség pünkösd vasárnapján folyt le. Reggel háromnegyed

kilenckor a tanári testület, a jelenlegi és volt növendékek, zászló alatt vonultak a Jézus Szent Szíve templomába hálaadó istentiszteletre.” Én nem voltam ott, engem nem hívtak meg, s talán arra is vigyáztak, hogy a kultuszkormány jelenlevő képviselője meg se tudja, hogy én is ennek az iskolának, ma Horánszkynek, valamikor Zergének, a növendéke voltam. Én ragaszkodom a régi iskolámhoz, életem elejének nyolc esztendejéhez, a régi iskolám nem ragaszkodik hozzám. Almomban húsz év óta járok vissza a szürke sárga házba, s minden terme és minden akkori élője, szolgától igazgatóig, annyira összeszövődött álméletemmel, hogy amikor 4-5 évvel ezelőtt az iskola közelébe költöztem, megnéztem ébren is a házat, hogy meggyőződjem róla: a valóságban is megvan-e ez az álompalota. Megvolt, s bár ugyanolyan volt, mint annak idején, mégis más volt, mert az álmaim többet jelentenek, mint a rajtam kívül tengődő valóság, én ma is úgy álmodom erről az iskoláról, ahogy az álmaim átalakították, és nem úgy, mint ahogy a valóságban van. Tanárai, akik mind meghaltak azóta, legelőbb kísérőim, többször vagyok velük együtt, mint bárki mással, aki állítólag él, s nincs előbb tanárnemzedék – hiába él! –, mint Felsmann József igazgató úr és Tankó János osztályfőnök úr és Vasvári Benő földrajz tanár úr és Tölgyi Gyula franciatanár úr és Orbán Antal fizika tanár úr és Toborffy Béla vegytan tanár úr. Ó, jó isten, ha vagy, bocsásd meg bűneimet, én azóta sem találkoztam butább emberekkel az élet ösvényein. Mint egy múzeumban, úgy voltak összegyűjtve ebben az iskolában a legbutább emberek. Lehet, hogy az akkori tanár-nemzedék másutt is ilyen volt, de én csak ezt ismertem, és erről tudtam már gyerekkoromban is megállapítani, hogy az istennek oly csodálatos állatkertje, amit, túl a drukkon és a félelmen, érdeklődéssel kell nézni. Mert túl a valamennyin átömlő nagy közös butaságon, melyet azóta a polgárság leglényegesebb alaptulajdonságának ismertem fel (de más embereken nem volt alkalmam nyolc esztendeig napról-napra megfigyelni a gyerekkellenség éles szemével), mindegyiknek még jellegzetes bogarai is voltak, olyanok, amik megkülönböztették őket mind a többi buta emberektől, a buta emberek nagy álladalmától, melyben ők megérdemelték volna, hogy magasabb pozíciót foglaljanak el benne. Felsmann József igazgató úr, aki nemcsak esztelen élőlény volt, hanem gonosz is (a buta tanárok a kiskorúakkal és védekezni nem tudókkal való érintkezés következtében életük folyamán csaknem mind meggonoszodnak) igen komolyan mondta a Philosophia Propedeutica óráján:

– Az elefánt, például, az igen okos ember.

Megértem, hogy most, utólag, haló porában, mikor az a butaság, amit ők képviseltek, uralomra jutott hazámban ezt a halott igazgatót főigazgatóvá léptették elő.

Tankó tanár úr, ha valaki felelni nem tudott, ezzel a szóval kergette a helyére:

– Abrincs!

Pécelen lakott, halálosan negyvennyolcas volt, abba halt bele, hogy Gödöllőn háromszor is megbukott, mint képviselőjelölt, mégis irodalomtörténet helyett azt mesélte el a legnagyobb gyönyörűséggel, hogy a király Gödöllőn hogyan vadászik a tenyésztett és elébe terelt vaddisznóra. Még röfögött is előadása közben.

Orbán tanár úr drága ökör volt, a legbutább valamennyi között, fizikát tanított, fogalma sem volt arról, amit tanított, a gyönyörű készülékekkel nem tudott mit csinálni, s az óra végén kijelentette:

– A kísérlet nem sikerült, mert a marha zsidók fecsegték.

S amellet nem volt antiszemita, csak régi-vágású magyar úr volt, aki már akkor tudta, hogy mindennek a zsidók az okai. Ha élne, meg nem halt volna, ma kultuszminiszter lehetne. Vasvári tanár úr, a vértanú Vasvári Pálnak volt ivadéka (vagy rokona), olyan volt, mint egy furkó, és a fejében, amelyből nagy naiv szemek néztek ki, semmi agya nem volt. Nyolc éven átmondotta, ha télen túl hideg, nyáron túl meleg

volt, ezt:

– Ez biztosan azért van, mert változás állt be a földnek naphozí pállájában...

Mi, gyerekek, általában mindenbe belementünk. Leimetter tanár úrnak abba a hasonlatába is, mely nyolc éven át tért vissza minden olyan fiúval szemben, aki nem értette meg a tornatanár úr magyarázatát:

– Pámul, mint a pimaz, mint a lóvak a vízvezetéknel.

Mi megbocsátottuk Tölgyi tanár úrnak, hogy minden reggel kikirémezett és kipúderezett arccal jelenik meg közöttünk a francia órán. Azt mondtuk, hogy Párisban így szokás. Általában: annak fejében, hogy figuráink és bohócaink voltak, akik teljes öt órán át multságunkra szolgáltak, mindent megbocsátottunk tanárainknak. Bölcsek voltunk és toleránsak. De meg tudtuk érteni, hogy Péterffy Jenő ebben a környezetben nem élhetett, s inkább a vasúti klozetbán lőtte agyon magát, semhogy a Zerge utcába még egyszer visszajöjjon. S meg tudtuk érteni, hogy a finom lelkű, hangú és beszédű Patthy Károly ezek közt az emberek közt oda fejlődött, hogy asszonyosan keskeny és szép kezével ő tudta legfájdalmasabban meghúzni a gyerekek haját, a halántékukon, a fülük mellett...

*

Üdvözlégý régi iskolám, mely most ünnepiéd azt, hogy ötven év óta rontod az embercsemetét! Te neveltél arra, hogy lázadó legyek, de mégis derűs; hogy mosolygó szemmel akarjam felgyújtani a világot; hogy tudjam, hogy a régi álkultúrából kőnek kövön nem szabad megmaradnia; hogy a világ öreg professzorait, ha még oly édesek, eredetiek és multságosak is, agyon kell ütni; szeretettel, megértéssel, vidámsággal, de agyon. Nyolc évig ojtottad gyenge derekamba mindama rózsaágakat, amik most belőlem dúsan kivirulnak. Kertészem, köszöntekek!

A MAGYAR GÉNIUSZ

A pesti lapok hasábjairól napok óta kiáltoz rám a hirdetés rovatoknak az a kérdése, hogy „Van-e már Magyar Géniusz részvénye?” Nos, ki kell jelentenem, hogy nekem nincs Magyar Géniusz részvényem, noha a hirdetésből megtudtam, hogy a Magyar Géniusz „keresztény magyar kulturális intézmény.” Még sincs Magyar Géniusz részvényem. S bár a Magyar Géniusz „alaptőkéje tízmillió korona, egy részvény ára 210 korona”, ami, aránylag, olcsónak mondható, Magyar Géniusz részvényem még sincs. S nincs ámbár „az alapítók a keresztény magyar társadalom kiválóságai.” S annak ellenére is, hogy „aki Géniusz-részvényt jegyez, nemcsak hazafias célt segít megvalósítani, hanem pénzének tisztességes gyümölcsötetését is biztosítja”, annak ellenére sincs, és nem is lesz Magyar Géniusz részvényem. Pénzemet, amit hazaárulással szerzek, inkább a Perditák Lélekrontó Szövetkezetének adom, ha megalakul valahol, mint a Magyar Géniusznak, mert ha annak adom, akkor is jobb, nemesebb és becsületesebb célt fogok szolgálni, sem mintha vele a Magyar Géniusz részvényeit jegyezném. Nem jegyzem őket, s nem veszek részt a Magyar Géniusznak, mint olyannak, részvénytársasággá való átszervezésében. Nem jegyzem a részvényt, s részvétlenül jegyzem meg, hogy a Magyar Géniusz szerény meggyőződése szerint, a

szemétdombon fog megdőglenni. Az a Magyar Génius, amit ezek a keresztény kiválóságok alapítanak, s az a másik is, amit egyéb kiválóságok, valláskülönbség nélkül, alapítottak. Igen, igen, az a Magyar Génius; az, amit csupadon csupa nagybetűvel szokás írni. Ugyancsak szerény meggyőződése, melyet azonban az utolsó lélegzetemig akarok terjeszteni, az is, hogy a Magyar Génius szemétdombon-döglése a jobbik eset. Mert ezzel még meg tudna menekülni a Magyar Gens, vagy Genus vagy ahogy híjják latinul, mindazt a magyarságot, ami nem a Magyar Géniust jelenti, úgy ahogy a Magyar Géniust eddig érteni divat volt. Ha a Magyar Génius életben maradna, bár erre semmi remény nincsen, akkor a Magyar Genusnak kellene halálok halálával meghalnia. Hogy mi a Magyar Génius, azt nagyon nehéz volna elmondani. Ha festő volnék, akkor könnyebben tudnám ábrázolni. Festenék egy gyönyörű fehér lovat, arra ráfesteném Horthy Miklóst darutollas süveggel a fején, egyik kezében véres herélő-bicskával, a másikban a Beöthy-féle nemzeti irodalomtörténettel. A lóra ráírnám, hogy: „Sírva vigad a magyar”, és azt is ráírnám, hogy „Magyarországot a poklok kapui sem döntik meg”, és ráírnám, hogy „Lovagias magyar nemzet”, és ráírnám, hogy „Ősi alkotmányunk és dinasztikus hűségünk”, és ráírnám, hogy „*Vitam et sanguinem*”, és ráírnám, hogy „Bort iszik a magyar ember, nem vizet”, és ráírnám, hogy „Tudjátok-e mi a haza?”, és ráírnám, hogy „Doberdói hőseink”, és ráírnám, hogy „Idegen tő magyar sarja József apánk”, és ráírnám, hogy „Szent István koronája”, és ráírnám, hogy „Szeged szebb lesz, mint valaha”, és ráírnám, hogy „Tulipánmozgalom”, és ráírnám, hogy „Csonkamagyarországnemországegészmagyarországmenny ország”, és ráírnám, hogy „Zsazsa”, szóval össze-vissza firkálnám a lovat, s aztán a háttérbe, mert a lóra nem férne rá valamennyi jelmondatom, felfösteném, hogyan mondja Apponyi Albert gróf a háború kitörtekor, hogy „Végre!”, hogyan áll Tisza István a háború nem-tom hányadik évében a parlamenti székek közt és csóválja a fejét még a Károly-keresztesek választójogán is, megfesteném Vázsonyi Vilmost, amint egyszerű zsidó létére nem szegi meg a királynak tett esküjét, megrajzolnám a gőgös magyar urakat, amint, ámbár a fene se hitta őket, egymás hegyén-hátán tolakodnak Hock János kezébe letenni az esküt a Nemzeti Tanácsra. Lefestem, hogyan mennek ki Budapest határába, felszólítani a románokat, hogy jöjjenek csak be egy kicsit a városba, s melléje festeném, hogyan kötnek ugyanezekkel milliós szállítási üzleteket, valamint azt is, hogyan kiabálják, a távozó románok után: „Ezek a gazemberek 33 milliárdot loptak el tőlünk.” Mindezt és még sok egyebet ráfestenék a képre, amely zsúfolt és ellentmondó és zavaros és ostoba és véres lenne, s akkor azt mondanám, hogy valahogyan megközelítettem a Magyar Géniust, valamennyi Géniusok közül a legcsúnyábbak egyikét, azt, amelyik nemcsak a sír szélére vitt egy nemzetet, hanem a sír szélén, most is, rúgásokkal traktálja ugyanazt a nemzetet, nehogy másképp, mint orral, essék a saját sírjába, s amely, ha már hátulról a gödörbe is rúgta e nemzetet, gondoskodni akar róla, hogy a költő szava hazugságban marasztaltassék, s „a sírt, hol nemzet súlyed el”, ne vegyék népek körül s a népek millióinak szemében gyászkönnny ne üljön, hanem mindenki örüljön rajta, hogy az a nemzet, amely ezer évig ilyen Génius által engedte magát az orránál vezetni, amely éppen a végén lett méltó ilyen végre, ha ez a vég mégolyan méltatlan volt is, hogy az a nemzet nem mérgezi és komplikálja tovább az amúgy is mérges és komplikált levegőt, amely talán közmegegyezéssel is nehezen lenne megtisztogatható és rendbe hozható, de teljességgel tisztogathatatlaná és rendezhetetlenné válik, ha az egész nemzet nevében Európa közepén egy Magyar Génius nevű csizmás szörnyeteg ül, mely, bárgyú mosollyal háromszínűre viaszolt bajusza felett, a sarkantyúját nézegeti, ősmagyar sarkantyúját, mellyel munkások és zsidók hasa-bőréből derelyét metélget, s három szál cigánnyal, a Bitanggal, a Cinikussal és a Csalóval, régi dicsőségéről húzat meg-nem-hallott nyöszöröktől

elpiszkosodott fülébe méla-bús és hoppsári, kuruc és labanc, árpádkori és legitimista nótákat.

*

Nem, kérem, én nem jegyzem a Magyar Génusz részvényeit. Én ott, ahol látom, elborult szemmel rohanok neki a Magyar Génusznak, s ha még életében dagadtra verhetem kemény és üres fejét, akkor nem éltem hiába, s a magyarság, mely túl fogja élni Génuszát, hálás ajakkal fogja imába foglalni a nevemet.

A MAGYAR SZÓ

A hangom néha megtörik és halványra halkul. Ahhoz, hogy makacsul bízhassam Magyarország bármi módon való talpra állásában, nem volna szabad magyar lapokat olvasnom. De olvasom őket, s akkor érzem: hogyan *ne* mérgezhethék meg az otthon, fejbevert kábulatban élő embereket, ha még engem is le tudnak venni a lábamról. O, nem azzal, hogy elhinném, amit összehazudoznak! Hiszen igaz szó bennük legföljebb csak akkor jelenik meg, ha egymást gyalázzák. Minden egyéb dologban, úgy tűnik föl nekem, mintha az Ó-Magyarország területén beszélt magyar nyelv, jaj, Vörösmarty Mihály és Arany János nyelve, egyáltalán nem volna alkalmas egyébre, csak arra, hogy hazudjanak rajta. Ez fájdalmas érzés, melynek mélyén az a félelem lappang, hogy ez a gyalázatos hazudozás foltot fog hagyni a magyar nyelven, a magyar szent ereklyén. Ez a félelem nem alaptalan. Ahogy a német nyelvet mindörökre megfertőzte a németek háborúja, amely a legaljasabb német ígét, a durchhaltent kiirthatatlanul beleszennyezte Schiller és Goethe nyelvébe, akként fognak e mostani álszent és orgyilkos magyar nyelvből szólamok, szólások és szavak megmaradni s a magyar nyelvben mindörökké éktelenkedni. Vannak szavak, amiknek már most olyan utálatos a mellékízük, hogy csak émelygéssel bocsáthatók a fogak résén keresztül. Ki mit érez, amikor azt hallja, hogy kormányzó? Ehhez a szóhoz, eddig két szép magyar emlék tapadt: Hunyadi Jánosé, aki a hatalmas hatalom zamatját adta e szóba, és Kossuth Lajosé, aki a mindhalálig való méltóság büszke dacát és az emigráció keserű erejét oltotta bele. (A közhitből veszem ezt az elemzést, nem a történeti igazságból, mert egy nemzet köztudatának a kialakulásában a legendák nagyobb szerepet játszanak, mint az oknyomozás, s különösen így van ez a magyar nemzettel, mely, múltjára nézve, mindig kellemes csalásokat és csalódásokat dúdoltatott magának.) S most mit jelent ez a szó: kormányzó? Horthyt jelenti s mindazt, ami körüü tájtézik és piszkosodik. Ez a szó már menthetetlenül meggyalázottan marad a magyar nyelv szókincstárában. És Nemzeti Hadsereg. Két olyan szó, amely jogosan vagy jogtalanul, az mellékes, de valósággal szentté avatódott, mert valami olyat ábrázolt, ami nemcsak nem volt, hanem ami, úgy látszott, a magyar számára soha, de soha nem is lehetséges. S most megvan a Nemzeti Hadsereg. Most, a legrútabb militarizmus legundokabb szakában, amikor a hadsereg mindenütt arra való, hogy egy megdőglött világ rothadt teteméből kalmározni akaró néhányak és kevesek lakoma-monopóliumát biztosítsa. Az éhségtől és boldogtalanságtól бүdös magyarság féken tartására, megtaposására, legéppuskázására való most a hadsereg. S ezt hívják Nemzeti Hadseregnek! Akik egyenruhába bújtatják, és darutollakkal megtűzködik, nagyon jól tudják, hogy csak erre való ez a hadsereg,

hogy a másik célra, amit hazugul, de titkoltan, célul tűznek ki számára, a Régi Magyarország visszavívására nem való, mert a Maradék Magyarország mostantól mindörökre annyi embert fegyverbe nem állíthat, hogy ellene adott esetben összefogó szomszédait s az európai bonyodalmat, amit a hadikürt meghívásával fölidéz, legyőzhesse. Most van a magyarnak Nemzeti Hadserege, amikor ki-ki tudja, hogy csak az újonnan összeállított Európa desperádó-nemzetei, régi rablók, akiket megraboltak, új rablók, akik még újabb rablóktól félnek, képzelik azt, hogy nemzetek egymás ellen fordított fegyverével valamit is el lehet intézni. A többiek, ha pengetik is a kardot, tudják, hogy a nemzeti fegyver többé semmit el nem intéz, s vagy végbemegy a mindenütt leigázottak nagy harca, amely az utolsó fegyveres mérkőzésnek látszik, vagy Európa örökös gerilla harcok csataterévé változik s pusztasággá pusztul. És most van a magyarnak Nemzeti Hadserege! Éspedig olyan, amelynek valóságos működését odahaza is csak különítményeiben látja a szemlélő. Mert a különítmények ugyan különítmények csak, de a Nemzeti Hadsereg különítményei. S mit szólnak ahhoz odahaza, ha ilyeneket olvasnak: „A magyar katona ereje és erénye most már a mienk, a nemzet kincse, a nemzet bizodalma, a nemzet reménysége!” (*Magyarország*, 1920. május 25.) A vidék számára a magyar katona: a lólopó, korbács-suhogtató, könyörtelenül buta katonatiszt; a főváros számára: az a csirkefogó, aki Ébredő Magyarokkal összekapaszkodva kávéházakat sturmol, s mindaddig ragaszkodik a nadrág-letolatáshoz, amíg rendőrség közéje nem sortüzel. A magyar katona az a rejtelmes elem, amelyet folyton ki kell cenzúrázni az újságok százféle apróbb és nagyobb galádságról beszámoló napihíreiből. Ha valahol loptak, raboltak, vagy öltek, s az erről szóló hírben X X fordult elő, akkor, ki-ki tudja, hogy Horthy magyar katonájának „ereje és erénye” áll vele szemben, s minden autón utazó s a maga kincsét zsebében vivő kereskedő tudja, hogy, ha a „nemzet kincse” az autót megállítja, akkor az elrekvirált pénzéért nyugta helyett nagyszámú pofonokat kaphat. A nemzet bizalma az, hogy a rendőrségnek esetleg mégis sikerül megfékezni a „nemzet bizodalmat”, s a nemzet reménysége abban zöldül ki, hogy hátha az utcán vagy az országúton, nem találkozik a „nemzet reménységével.” Én tudom, hogy amit mondok, szörnyű hazaárulás. De mégis mondom, mert számomra a magyar nyelv nem a hazugságok hegedűje, hanem az igazmondás tárogatója. Hogy én és a hozzám hasonlóak mégis igazat beszéltünk magyarul ugyanakkor, amikor a többiek csak hazudtak e nyelven, ez lesz a magyar nyelv egyetlen enyhítő körülménye a még elkövetkezendő becsületes időkben. Nemzetek meghalhatnak, de a nyelvük él. Minket, amíg élünk, leköpködhetnek, de a Magyar Génusz cserfákoszorúja mégis a mi fejfánkat fogja ékesíteni, mert mikor a magyarság, hazugságokkal agyonmérgezve magát, halálos ágyán hörgött, igaz magyar szavak tán még életmentő levegőjét mi fújtattuk csenevész tüdejébe.

BÓKA LÁSZLÓ:

Gábor Andor

Nekem csak jót mondtak róla. Apámék nem győztek nevetni a híren: Gábor Andor Bécsben „vérespatájú tengeri bornyú”-nak nevezi Horthyt. Karácsony Sándor földesi könyvtárából kaptam kölcsön *A kozák* című kötetét, s mikor látta, hogy csak nevetem, elmagyarázta, hogy mi mindent leplez le ez a kötet. (*A hadikölcsön* című tréfáján

szoktam máig is tanítványaimmal megértetni a háborús vámszedés technikáját.) Egy feledhetetlen bratislavai házban ismertem meg az *Ezt ízenem* és a *Halottak arcai* című gyilkos szatíra-gyűjteményét, melyben végigvert a kurzus kicsinyjein és törpéin. (Nagyjai nem voltak.) Gombocz Zoltán gyakran idézte Mireiò-fordítását: „Ha este, lámpátok tüzétül, Kis pille majd a lángba szédül, Apám, az én leszek...” tőle hallottam a *Harminchárom*-ról is, abból a címadó verset idézte mindig:

*Más méri életünket, nem mi.
De ahogy én elszámolom:
Keveset őrlött a malom,
Itt plusz, ott mínusz... Summa: semmi.*

Révész Mihály adta kezembe a *Dr. Senki-t*, Sárkány Oszkár hozta haza egyszer Prágából *Az én hazám* című fájdalmas kötetét, s mikor itthon már elnémult József Attila és Radnóti Miklós tiszta hangja, s a német megszállók és Szalasi nyilasai versengve pusztították a megmaradt derekakat, mikor már szégyellni kezdtük azt, hogy magyarok vagyunk, végső elesettségünkben hányszor szavaltuk egymásnak, biztatásul:

*Az én hazám gazemberek,
Bordély, bűnök óla;
Az én hazámon átok ül
És nem tud tenni róla;
Az én hazámat tetvesek
Bekenték szörnyű varral,
És csókolják bélpoklosok,
S átfogják céda karral.
Az én hazám a tébolyé,
Mit Belzebub igazgat:
Az én hazám fekete fold,
Akasztat és akasztat.
S az én hazám mégis hazám.
A vérem és a nyelvem
Mindig hozzáfog szítani,
Át vágyon, célon, elven.
S bár szégyen és bár iszonyat
Magyarként állni gáton:
Azt is, hogy nem vagyok magyar,
Csak magyarul kiáltom!
Az én hazám fekete fold,
Amely véres vigaszt ad:
Magyar leszek még akkor is,
Ha érte felakasztat.*

Az én szám ízét tehát nem lehetett elrontani: tisztelettel és szeretettel mondtam ki nevét, s mégis, valahogy elkerültem, mikor végre hazatért. Találkoztunk ugyan gyüldékben és ünnepségeken, váltottunk is barátságos szavakat, de vele nem találtam oly könnyen kontaktust, mint Balázs Bélával, akivel első találkozásunkon már úgy veszekedtünk, mintha mindig ismertük volna egymást.

Egy mulatságos alkalom hozott közelébb hozzá. Mikor eltörölték a színházi ruhatári díjat, éppen a Nemzeti Színházba mentem, valami ünnepségre. A földszinti ruhatár baloldalán letettem a kalapom, kabátom és két forintot. A ruhatáros visszatolta a pénzt, közölte, hogy az nem jár neki. Visszatoltam. Felvilágosítottam, hogy ez a

színházhoz tartozik. Nem merte elfogadni. Tiltakozott. Nekidühödtem, és javaslatokat tettem, hogy hova tegye a pénzt, ha nem akarja elfogadni, mert én ugyan vissza nem veszem. Ekkor már emeltebb hangon vitatkoztam, mikor hirtelen meghallottam, hogy a ruhatár baloldalán valaki azt mondja emelt hangon: „Engem nemigen fog már megnevelni, én amióta élek, fizettem a ruhatárban, még akkor is, ha nem volt vacsorapénzem, én Moszkvában is fizettem minden ruhatárban!” Gábor Andor volt. Ahogy én meghallottam az ő szavát, úgy hallotta meg ő az enyémet. Mindketten otthagytuk a pulton a két forintot, és egymás felé siettünk. Mosolyogva nyújtotta felém mind a két kezét: – Nem tudtam, kedves, hogy te is ilyen vén marha vagy – mondta ragyogó arccal.

Ezentúl többet s közvetlenebbül beszéltem Gábor Andorral. Meglepett nagy és széles körű tudása, rendkívüli fogékonysága elvi-ideológiai kérdések iránt s derűs szerénysége. Kiderült, hogy a magyar nyelvtudomány kurrens eredményeit is ismeri, s mikor feltártam előtte (sajnos, későn) a *Magyar Nyelv Nagyszótárának*, a *Magyar Nyelvatlasznak*, az *Új Tájszótárnak* sovány kenyéren tengő életét, azt ígérte, hogy ha javul egészségi állapota, teljes mellel („és nyelvvel”, tette hozzá) a jó ügy mellé áll. Balázs Bélával ellentétben őt nem sértette, ha régi műveit dicsértük, inkább jólesett neki. Egyszer a *Pesti sirámok* egyikét említettem neki. Elszomorodott, és azt mondta: – Ti nagyon kedves fiúk vagytok, és többet tudtok rólam, mint én magam. De azért egy dolog fáj. Soha senki egyszer sem említette a legkedvesebb munkámat. A siket Várkonyi még a bibliográfiámból is kihagyta. Nyilván: nem ismeri senki. Pedig látod, a többi olyan, amilyen, van közte haszontalan, van közte hasznos. De ez szép, azt hiszem, szép. Talán azért nem ismerik, mert ingyen osztogatták. Tizenhétben ez volt az *Érdekes Újság* ingyenes húsvéti melléklete. A *Meghalni jobb*-ra gondolok. Megvettem neked.

Úgy nyújtotta át, mintha kezdő író nyújtaná át első művét egy félelmes hírű kritikuskak. – Elolvasod? – kérdezte. – Nem olvasnád el most?

Állító helyemben elolvastam. Bizony szégyenkezve. Ha a magyar írók háborúellenes harcáról beszélünk, mindig meg kellene említenünk ezt a finom, halk szavú, tiszta vádiratot. Innen lehet érteni Gábor Andor pályafordulóját. Megkértem, hogy írja bele a nevét. Nevetve csóválta meg a fejét: – Nem, fiam. Te írd be az irodalomtörténetbe. Ha kis betűkkel is...

[1] Mondanom sem kell, hogy a kurzus farmjai valóban *nem* jöttek létre, így tehát József-apánk megint *nem* adta oda a birtokát, sőt, azóta hogy legyen mit oda-adnia, azt a birtokot is visszakérte, amit az egyik utódállam tőle, mint Habsburgtól, elvett. Ház alkalommal nyilván hivatkozott arra, hogy ő nem Habsburg, hanem Alcsuti József, amely nevet a Kommün alatt vette fel, hogy aztán, a kurzus alatt, letagadja. [\[vissza\]](#)

[2] A kurzus Miatyánk-ja ugyanis ezt mondja: Csonka Magyarország nem ország, Egész Magyarország: mennyország. [\[vissza\]](#)

[3] Túrinnak hívták a kurzus katolikus lapjának a szerkesztőjét. [\[vissza\]](#)

Jegyzetek

- Ady Lajos* (1881-1940): irodalomtörténeti és pedagógiai író, Ady Endre öccse. *Ady Endre* című könyvében számos, Ady forradalmi világnézetétől idegen fejtegetés található.
- Apponyi Albert* (1846-1933): konzervatív-nacionalista politikus, 1920-ban a magyar delegáció vezetője a párizsi béketárgyaláson, a húszas években nagyszabású revíziós politikát fejtett ki.
- Bársony István* (1855-1928): író, újságíró, az első magyar állatregény szerzője. 1919-ben a *Tanácsköztársaság* c. hivatalos lapot szerkesztette, ám 1920-ban már az ellenforradalmi kornak egyik legagresszívebb alakja lett.
- Beöthy Zsolt* (1848-1922): irodalomtörténész. Irodalomtörténete nacionalista szellemiségű.
- Chaim Bucheberg*: Heinrich Heine eredeti neve.
- Cserny József* (1892-1919): a Tanácsköztársaság idején az ellenforradalmi mozgalmak elleni harcra alakított csoportok egyik vezetője. A Tanácsköztársaság után elfogták. A kínzások hatására megtört, a bírósági tárgyaláson társai ellen vallott. Kivégezték.
- Felsmann József* (1835-1929): tanár, pedagógiai író, 1871-től 1903-ig a főváros főreáliskolájának igazgatója.
- Fényes László* (1871-1945): újságíró, politikus. Az ellenforradalom alatt a Tiszagyilkosságban való részvétel vádjával perbe fogták, két évig börtönben tartották, végül felmentették.
- Franchet d' Espérey* (1856-1942): francia tábornok, 1918-ban az antant balkáni hadseregének főparancsnoka.
- Franki Móric*: fejszámoló művész.
- Friedrich István* (1883-1951): politikus a Huszár-kormány megalakulásáig miniszterelnök, majd hadügyminiszter.
- Gombocz Zoltán* (1877-1935): nyelvész, tanszékvezető tanár, szerkesztő, a magyar történeti nyelvtan kidolgozója.
- Hajdú Miklós*: újságíró, *A Nap* szerkesztője.
- Hegedűs Lóránt* (1872-1943): közgazdász, politikus, a második Telekikormány, majd a Bethlen-kormány pénzügyminisztere.
- Héjjas Iván* (1891-1945): katonatiszt, az ellenforradalom leghírhedtebb tömeggyilkosa, a Kecskemét környéki vérengzés irányítója.
- Herczeg Ferenc* (1863-1954): író. Tisza István rendíthetetlen híve és befolyásos barátja volt. 1929-től reprezentatív szerepet töltött be az irredenta mozgalomban.
- Herczeg Géza* (1888-1954) újságíró. 1921-ben Bécsbe költözött, a *Neue Freie Presse*, majd a *Wiener Allgemeine Zeitung* szerkesztője.
- Hock János* (1859-1936): lelkész, 1887-től liberális országgyűlési képviselő, az 1918-i októberi polgári forradalom egyik kiemelkedő személyisége, Horthy-ellenes cikkeiért távollétében börtönbüntetésre ítélték, hazatérése után amnesztiát kapott.
- Huszár Károly* (1882-1941): tanító, politikus, 1919. november 25-től 1920. március 15-ig miniszterelnök.
- József Ágost főherceg* (1872-1962): a Magyar Királyság kormányzója 1918-19-ben.

Karácsony Sándor (1891-1952): pedagógiai és filozófiai író, tanár, szerkesztő.

I. (IV.) Károly: Ferenc József halála (1916) után Ausztria császára és Magyarország királya, az utolsó Habsburg uralkodó (1916 –1918).

Kéri Pál (1882 – 1961): újságíró. Az ellenforradalom alatt Tisza meggyilkolására való felbujtás vádjával perbe fogták, 1921. október 5-én halálra ítélték, de a Szovjetunió 1922-ben a fogolycsere-akció során kiszabadította.

Király Ernő (1884-1953): színész, rendező, színházigazgató. Neve különösen a bonviván szerepkörben vált ismertté.

Kosztolányi Dezső (1885-1936): Gábor Andor fájdalmasan elítélő írása az 1919 októberétől megjelenő *Új Nemzedék Pardon* rovatát szerkesztő Kosztolányi Dezsőt pellengérezi ki.

Lendvai István (1888-1945): költő, újságíró. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója, a húszas években jobboldali újságíró, a második világháború idején korábbi nézeteivel szembefordult.

Lóczy Lajos (1849-1920): világhírű magyar geológus, földrajztudós és utazó.

Mikes János (1876-1945): szombathelyi püspök.

Milotay István (1883-1963): szélsőjobboldali újságíró, politikus, író.

Pékár Gyula (1867-1937): író, politikus. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megbuktatására irányuló szervezkedésben, a Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet elnöke volt.

Péterffy Jenő (1850-1899): a századvég meghatározó esszéírója és kritikusa.

Petőfi Zoltán (1848-1870): Petőfi Sándor fia, rövid élete során kevés és jelentéktelen verset írt.

Porzsolts Kálmán (1860-1940): író, újságíró.

Prohászka Ottokár (1858-1927): székesfehérvári püspök, a magyar keresztényszocializmus képviselője.

Révész Mihály (1884-1977): újságíró, szerkesztő, történész.

Rubinek Gyula (1865-1922): politikus, gazdasági író, miniszter.

Sárkány Oszkár (1912-1941): irodalomtörténész, kézirat- és írástörténeti szakértő.

Stocker Antal: bíró, az ellenforradalmi igazságszolgáltatás hírhedt alakja.

Surgoth Gyula: táblabíró, a budapesti törvényszék elnöke, a fehérterror hírhedt vérbírája.

Szász Zoltán (1677-1940): író. Az ellenforradalmi terrort támadó cikkeiért egy évet fogházban töltött. Független ítéletű, bátor hangú publicista volt.

Tapolcsányi: Gábor Andor szerint József Ágost főherceg egyik álneve.

Tisza István (1861-1918): az első világháborút előkészítő két évtized vezető politikusa, 1918. október 31-én forradalmi katonák megölték mint az országot romlásba és háborúba taszító rend szimbólumát.

Várkonyi Nándor (1896-1975): irodalom- és tudománytörténész, szerkesztő, író.

Vázsonyi Vilmos (1868-1920): ügyvéd, polgári liberális politikus, az általa alapított demokrata párt vezetője.

Vyx-jegyzék: a párizsi békekonferencia 1919. február 26-i ülésén elfogadott határozat, amelyet március 20-án Vyx (helyesen Vix) alezredes, francia katonai megbízott nyújtott át a magyar kormánynak. A röviden Vyx-jegyzéknek nevezett antantjegyzék közölte a konferencia által megállapított új demarkációs vonalat,

újabb magyarlakta területek kiürítését és az antantcsapatoknak való átadását követelte.

Zadavec István (1884-1965): Horthy „nemzeti” hadseregének tábori papja. 1920-ban Horthy, mint Magyarország tábori püspökét, tábornokká nevezte ki.

Szómagyarázatok

desperádó desperado): kalandor, haramia, útonálló

dritte-szorte (drittesorte)): harmadrangú

durchalten): kitart

episzópusz (episcopus)): püspök

feldmészig (Feldmafiig)): tábori (itt táborszerű)

frontuntauglich: harctéri szolgálatra alkalmatlan

fiiro *hungaricus*: magyar harci düh

galánd (Galant): bőkezűség, pompa

kasztrenzis (castrensis): tábori

klepp: pofon, tasli

kriszpán (Christbaum): karácsonyfa

múndli: falusi férfiak rövid (ünneplő) posztókabátja

philosophia propedetica: bevezetés a tudományba

pityizál: iddogál

raison: ész, értelem

rikonyál: siránkozik, komyikál

saison: idény

schwarzgelb: fekete-sárga (vagyis feltétlenül Habsburghű) *svarckincler*

(*Schwarzkünstler*): bűvész, varázsló

sturmol (stürmen): megrohamoz

továbbad: (régiesen) továbbá

**Ez a
160
példány**

ISBN 978-615-5357-00-8

ISSN 0866-4420

Felelős kiadó Simor András

Felelős szerkesztő Tabák András

2013 Vasas-Köz Kft. nyomda
Felelős vezető Badó Géza

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság

250 Ft
